

RURALNI TURIZAM OKOLICE ZAGREBA S OSVRTOM NA KOMPARATIVNU ANALIZU SEOSKOG DOMAĆINSTVA REPRO EKO I PRI NACEKU

Bujan, Dominik

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac
University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:128:541470>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

[Repository of Karlovac University of Applied
Sciences - Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
POSLOVNI ODJEL
STRUČNI STUDIJ UGOSTITELJSTVA

Dominik Bujan

**RURALNI TURIZAM OKOLICE ZAGREBA S OSVRTOM NA
KOMPARATIVNU ANALIZU SEOSKOG DOMAĆINSTVA
*REPRO EKO FARM I PRI NACEKU***

ZAVRŠNI RAD

Karlovac, 2019.

Dominik Bujan

**RURALNI TURIZAM OKOLICE ZAGREBA S OSVRTOM NA
KOMPARATIVNU ANALIZU SEOSKOG DOMAĆINSTVA
*REPRO EKO FARM I PRI NACEKU***

ZAVRŠNI RAD

Veleučilište u Karlovcu

Poslovni odjel

Stručni studij ugostiteljstva

Kolegij : Osnove specifičnih oblika turizma

Mentor : dr.sc. Mateja Petračić, viši predavač

Matični broj indeksa studenta : 0618614020

Karlovac, studeni, 2019.

ZAHVALA

Ovom se prilikom želim posebno zahvaliti svojoj mentorici dr.sc. Mateji Petračić, viši predavač na prenesenom znanju tijekom razdoblja mog studiranja te izdvojenom vremenu, razumijevanju, usmjeravanju i savjetima tijekom pisanja ovog diplomskog rada. Zahvaljujem se također svojoj obitelji na ukazanom razumijevanju za moje studentske obveze i podršci tijekom razdoblja mog studiranja. Također se zahvaljujem i svojim kolegama što su bili uz mene u svakom trenutku i pružali mi podršku kada mi je god bila potrebna.

Hvala Vam!

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI I SUGLASNOSTI

Izjavljujem da sam završni rad pod naslovom *Ruralni turizam okolice Zagreba s osvrtom na komparativnu analizu seoskog domaćinstva Repro eko Farm i Pri Naceku* izradio samostalno, pod nadzorom i uz stručnu pomoć mentorice dr.sc. Mateje Petračić.

Izjavljujem da je završni rad u potpunosti napisan i uređen prema Pravilniku o završnom radu na stručnim preddiplomskim i specijalističkim studijima Veleučilišta u Karlovcu te sukladno Uputama za izradu završnih i diplomskih radova na preddiplomskim i diplomskim studijima Veleučilišta u Karlovcu.

Izjavljujem i da sam suglasan da se trajno pohrani i objavi moj završni rad pod naslovom *Ruralni turizam okolice Zagreba s osvrtom na komparativnu analizu seoskog domaćinstva Repro eko Farm i Pri Naceku* u javno dostupnom institucijskom repozitoriju Veleučilišta u Karlovcu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14 i 60/15).

Karlovac, _____

SAŽETAK

Mnoštvo malih mjesta i sela u neposrednoj blizini Zagreba omogućuju razvoj specifičnih oblika turizma, a posebice ruralnog turizma. Idealna su to mjesta za izlete i odmor daleko od svakodnevnih vreve i užurbanog načina života, u miru zelenila. Mjesta i sadržaji ispunjavaju očekivanja mlađih i starijih uz uživanje u brojnim autohtonim gastronomskim specijalitetima, enološkoj ponudi te rekreativnim sadržajima seoskih domaćinstava uz mogućnost sudjelovanja gostiju domaćinstva u brojnim aktivnostima specifičnim za seoska domaćinstva poput mužnje krava, koza, izrade sireva, vrcanja meda i slično. Tema ovog rada je *Ruralni turizam okolice Zagreba s osvrtom na komparativnu analizu seskog domaćinstva Repro eko Farm i Pri Naceku*. Seoska domaćinstva okolice Zagreba nude mnoge raznolikosti poput razgledavanja okolice balonom, vožnje konjskom zapregom, jahanja konja, raznih sportsko-rekreacijskih sadržaja ili terena, pješaćenja kroz šumu do vinograda ili starih klijeti, posjete vinskim podrumima, kušanja vina iz obiteljskih vinarija, razgledavanja zavičajnih etno-zbirki, demonstracija rada mlina ili tkalačkog stana do ugodnog boravka u zelenilu prirode.

Ključne riječi : *ruralni turizam, okolica Zagreba, odmor, seosko domaćinstvo*

SUMMARY

Many small towns and villages in the immediate vicinity of Zagreb allow the development of specific forms of tourism, especially rural tourism. These are ideal places for trips and vacations away from the hustle and bustle of everyday life, in the tranquility of greenery. The venues and facilities meet the expectations of young and old alike by enjoying many indigenous gastronomic specialties, oenological offerings and recreational amenities of rural households with the possibility of participating household guests in numerous activities specific to rural households such as milking cows, goats, cheesemaking, honey returns and the like. The topic of this paper is Rural tourism in the vicinity of Zagreb with a focus on the comparative analysis of the rural households of *Repro Eko Farm* and *Pri Nacek*. Rural households around Zagreb offer many varieties, such as ballooning, horseback riding, horseback riding, various sports and recreational facilities or terrain, hiking through the woods to vineyards or old cellars, visits to wine cellars, wine tasting from family wineries, sightseeing collections, demonstration of the work of the mill or loom until a pleasant stay in the green of nature.

Keywords : *rural tourism, surroundings of Zagreb, vacations, farm*

SADRŽAJ

1.UVOD	1
1.1.Predmet i cilj rada	1
1.2.Izvori podataka i metode prikupljanja.....	1
1.3.Sadržaj i struktura rada.....	1
2.RURALNI TURIZAM.....	2
2.1.Pojam i odrednice ruralnog područja	4
2.2.Pojavni oblici ruralnog turizma.....	7
2.3.Karakteristike ruralnih područja Republike Hrvatske.....	10
2.4.Vrste i kategorizacija objekata na ruralnim područjima Republike Hrvatske.....	13
2.5.Zakonodavni okvir razvoja ruralnog turizma na području Republike Hrvatske	17
2.5.1.Poticaji i potpore za razvoj ruralnog turizma na području Republike Hrvatske	19
2.6.Ruralni turizam i održivi razvoj	20
3.RURALNI TURIZAM OKOLICE ZAGREBA	23
3.1.Opća obilježja Zagrebačke županije	24
3.2.Predispozicije za razvoj ruralnog turizma okolice Zagreba	24
3.2.1.Prirodni resursi	25
3.2.2.Antropogeni resursi	26
3.3.Promocija ruralnog turizma okolice Zagreba.....	28
3.4.Turističko pozicioniranje okolice Zagreba.....	30
3.5.SWOT analiza ruralnog turizma okolice Zagreba.....	31
3.6.Smještajni objekti okolice Zagreba u funkciji ruralnog turizma	32
3.7.Seoski turizam kao nositelj razvoja ruralnog turizma okolice Zagreba	36
3.8.Seoska domaćinstva okolice Zagreba	38
3.8.1.Seosko domaćinstvo <i>Repro eko Farm</i>	39
3.8.1.1.Turistička ponuda	42
3.8.1.2.Statistika posjećenosti	45

3.8.2.Seosko domaćinstvo <i>Pri Naceku</i>	46
3.8.2.1.Turistička ponuda	47
3.8.2.2.Statistika posjećenosti	49
3.9.Komparativna analiza seoskog domaćinstva <i>Repro eko Farm</i> i <i>Pri Naceku</i>	50
3.10.Smjernice razvoja ruralnog turizma okolice Zagreba u budućnosti.....	51
4.ZAKLJUČAK	56
POPIS LITERATURE	57
POPIS ILUSTRACIJA.....	59

1.UVOD

1.1.Predmet i cilj rada

Predmet ovog rada je Ruralni turizam okolice Zagreba s osvrtom na komparativnu analizu seoskog domaćinstva *Repro eko Farm* i *Pri Naceku*. Cilj rada je ukazati na odrednice ruralnog turizma te važnost i ulogu seoskih domaćinstava kao promotora ruralnog turizma, zdravog načina življenja i bijega od svakodnevnog stresa i ubrzanog načina života. Seoska domaćinstva posjetiteljima pružaju opuštajuću atmosferu uz mogućnost aktivnog provođenja slobodnog vremena i uživanje u blagodatima prirode i autohtonu gastronomsku ponudu kraja i kao takva su sve traženiji oblik provođenja slobodnog vremena. Cilj je i istaknuti važnost i ulogu ruralnog turizma u turističkoj ponudi Republike Hrvatske te analizirati ponudu ruralnog turizma okolice Zagreba, odnosno seoskih domaćinstava *Repro eko Farm* i *Pri Naceku*.

1.2.Izvori podataka i metode prikupljanja

U svrhu što kvalitetnijeg istraživanja problematike rada korišteni su različiti izvori podataka, od stručnih knjiga do internet stranica područja turizma. Ovaj rad istražuje, proučava i analizira već postojeće, sekundarne podatke te se temelji i na praktičnim iskustvima autora rada stečenim tijekom radnog staža. Pri prezentaciji prikupljenih podataka korištene su znanstvene metode klasifikacije, indukcije, dedukcije, analize, deskripcije i kompilacije.

1.3.Sadržaj i struktura rada

Ovaj završni rad je strukturiran u četiri glavna poglavlja. Prvo poglavlje se odnosi na uvod koji je raščlanjen na predmet i cilj rada, izvore podataka i metode prikupljanja te sadržaj i strukturu rada. Drugo se poglavlje odnosi na opći pojam i odrednice ruralnog turizma, a treće na ruralni turizam okolice Zagreba. Rad završava zaključkom, popisom korištene literature, popisom ilustracija i popisom tablica.

2.RURALNI TURIZAM

Specifični oblici turizma posljednjih desetak godina sve više dolaze do izražaja. Kako su suvremeni turisti sve zahtjevniji, postavlja se pitanje kako na pravi način privući turiste uz postojeće turističke resurse i poboljšanje ponude. Među specifičnim oblicima turizma u posljednje vrijeme se sve više ističe ruralni turizam. Premda suvremeni način života karakteriziraju užurbanost i stres, pojedinci bijeg od takvog načina življenja sve više vide u odmoru i rasonodi na seoskim domaćinstvima, u prirodi gdje se moguće u potpunosti opustiti i uživati u blagodatima prirode daleko od gradske gužve i vreve.

Ruralni turizam je već godinama predmetom mnogih znanstvenih rasprava stručnjaka u brojnoj domaćoj i stranoj literaturi diljem svijeta, međutim, jedinstveno suglasje pri definiranju njegova pojma još nije postignuto.¹ Ruralni se turizam često pojmovno mijenja sa pojmom seoskog turizma, stoga je bitno pobliže pojasniti odrednice ruralnog turizma. Ruralni turizam obuhvaća boravak na gospodarstvu te posebne oblike aktivnosti kao što su odmor u prirodi, ribolov, lov, hodanje, vožnju biciklom, penjanje i slično.

Ruralni turizam čine agroturizam, ekoturizam, avanturistički i izletnički turizam.² Seoski turizam je užji pojam od ruralnog turizma, a za razliku od ruralnog obuhvaća različite djelatnosti koje objedinjuju poljoprivredu i turizam. Najčešći oblik seoskog turizma je agroturizam, a pod seoski turizam spadaju i kušaonice, izletišta, ruralni smještaj, etno sela i zbirke, seoske manifestacije.

O ruralnom turizmu je riječ ako je :³

- lociran u ruralnim prostorima,
- izgrađen na temelju ruralnih specifičnosti (mali poduzetnici, otvoren prostor, kontakt s prirodom, tradicionalno društvo i običaji),
- ruralan u mjerilu (mala izgrađenost i mala naselja),
- tradicionalnih obilježja (sporo rastući i povezan s lokalnim stanovništvom),
- održiv (njegov razvoj ne narušava osobitosti ruralnog prostora, a održiv u smislu korištenja resursa, posebice prirodnih).

¹ Petračić, M. : *Poduzetnički projekti u održivom razvoju ruralnog turizma*, Doktorski rad, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Sveučilište u Rijeci, Rijeka, 2018., str. 29

² Ruralni turizam Republike Hrvatske, <https://www.ruralniturizam.hr/> (pristupljeno 11.10.2019.)

³ Ibid.

Ruralni turizam je sinergija svih djelatnosti u ruralnom području objedinjenih u jedinstveni turistički proizvod.⁴ Analiza ruralnih prostora Republike Hrvatske pokazuje vrlo velike razlike na regionalnoj razini – od primorske, gorske, središnje i panonske regije pa i svih drugih ruralnih prostora u Hrvatskoj.⁵ Na svjetskoj su razini te razlike još veće i istaknutije.⁶ Razvoj ruralnog turizma u budućnosti zahtjeva konstantno ulaganje u poljoprivredne djelatnosti, inovacije u turizmu i kvalitetu života na selu.

Globalni ruralni turizam, pa tako i ruralni turizam Republike Hrvatske sve više karakterizira dijalog i suradnja te umrežavanje svih subjekata od ministarstava do mikropoduzetnika. U svrhu daljnjeg razvoja hrvatskog ruralnog turizma nužno je posebnu pažnju posvetiti suradnji poljoprivrednih gospodarstava, pružatelja usluga smještaja i ostalih turističkih proizvoda. Prednosti povezivanja nekoliko gospodarskih grana su brojne, od suradnje poljoprivrednih i gastronomskih subjekata što dovodi do rasta prodaje proizvoda OPG-ova i turističkih usluga do postavljanja provjerenih standarda kvalitete koji privlače goste. Posebice bi trebalo veću pažnju usmjeriti na privlačenje domaćih gostiju.

Perspektive ruralnog turizma u Republici Hrvatskoj su velike, a čak je 90% hrvatskog prostora ruralno, no do sada se taj segment najviše razvijao tamo gdje je i najrazvijeniji turizam, u Istri te u Konavlima kod Dubrovnika, i u zadnjih par godina u Baranji.⁷ Velika prilika za razvoj je i u Ličko-senjskoj županiji, koja za sada nema toliko turističkih OPG-ova, ali imaju dobre uvjete zbog bogate prirodne te kulturno-povijesne baštine i mogućnosti različitih tematskih puteva uz koje se mogu vezati razni turistički proizvodi.⁸

Razvitku i valorizaciji ruralnog turizma, posebice u kontinentalnom dijelu zemlje potrebna je pomoć države jer veliki broj stanovnika iseljava iz ruralnih područja kontinentalne Hrvatske zbog nedostatka perspektive, pa bi to u konačnici bio socijalni i demografski benefit.

⁴ Ruralni turizam Republike Hrvatske, <https://www.ruralniturismo.hr/> (pristupljeno 11.10.2019.)

⁵ Petračić, M. : *Poduzetnički projekti u održivom razvoju ruralnog turizma*, Doktorski rad, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Sveučilište u Rijeci, Rijeka, 2018., str. 30

⁶ Ibid., str. 30

⁷ Ruralni turizam Republike Hrvatske, <https://www.ruralniturismo.hr/> (pristupljeno 11.10.2019.)

⁸ Ibid.

2.1. Pojam i odrednice ruralnog područja

Razvoj turizma na ruralnom području povezuje se s događanjima kada je selo postalo područje novog interesa za brojne kraljevske porodice i visoku buržoaziju. Ruralna sredina u to se doba koristila za uživanje u prirodi, na seoskom prostoru te za brojne organizirane aktivnosti. S vremenom su se na ruralnim područjima počele graditi vile i ljetnikovci što je seoske sredine dovelo do više razine vrednovanja.

Turizam je postao sastavni dio svakodnevnog života, a vrijeme se provodilo u malim hotelima ili sobama sa jeftinim smještajem. Kolijevkom ruralnog turizma smatra se Engleska, no ruralni je turizam vrlo rano razvijen i u Njemačkoj te Švicarskoj, a temeljio se na penjanju, pješaćenju i zdravstvenim tretmanima. Otkrivanjem morskih obala i termalnih izvora turizam se usmjeravao prema novim mjestima koja postaju moderna ljetovališta u brdskim predjelima i zimovalištima uz more, čime se ruralna područja nisu zanemarila u potpunosti, već se ruralni turizam počeo razvijati na drugim područjima, ne samo na selima.

Razvoj turizma u ruralnim prostorima, pogotovo rekreacije, uzima zamah nakon Drugoga svjetskog rata. Ipak, u onom obliku u kojem se danas shvaća (čimbenik obnove i razvitka sela i integralni dio turističkog proizvoda), razvija se u državama Europe i u SAD-u od sredine šezdesetih godina (Lukić, 2013.). Temelji njegova razvoja bili su povećanje slobodnog vremena i rast stopa individualne motorizacije. U tom razdoblju još se ne može govoriti o razvijenoj ekološkoj svijesti, težnji za aktivnim i diverzificiranim oblicima turizma - faktorima koji, uz one ekonomske, danas oblikuju svjetska turistička kretanja, a izravno su vezani za ruralne prostore.

Do 60-ih godina 20. stoljeća rekreacija i turizam u ruralnim prostorima nisu podlijegali zakonima slobodnog tržišta, principima ponude i potražnje i nisu bili utjecajni od državnih vlasti.⁹ Interes je bio usmjeren na primorska i planinska turistička naselja i gradove, mjesta koncentracije turizma. Namjena zemljišta u ruralnim područjima rijetko je oblikovana izvan okvira poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede.

Nakon prvotne faze razvoja turizma u ruralnim prostorima, u kojoj su dominantni faktori razvoja bili samoinicijativnost stanovništva koje pruža određene usluge, ali i ljudi koji dolaze

⁹ Dulčić, A. : *Upravljanje razvojem turizma*, Mate do.o., Zagreb, 2001., str. 28

u ruralne prostore uglavnom tražeći mir i čistu prirodu, započinje, paralelno, pogotovo u državama koje su se suočile s problemom jakog polariziranog razvoja i depopulacije ruralnih područja, proces planiranog korištenja ruralnog turizma u funkciji revitalizacije i transformacije ruralnih krajeva.¹⁰ Vjerojatno najpoznatiji primjer korištenja ruralnog turizma kao *alata* u funkciji razvitka ruralnih područja predstavlja Austrija.

Odnos prema ruralnim prostorima se tijekom vremena drastično mijenjao. Obradena polja, dugogodišnji nasadi, kao i ruralni krajolik, ponovno osvajaju gradsko stanovništvo. Ponovno se javlja težnja, koja se potvrđuje željama za susretom sa selom, ali i više sa širokim ruralnim prostorom i divljom prirodom.¹¹ Strah od prirode, koja se smatrala opasnom je nestao, a izoliranost, opasnost i rizik sve više privlači današnjeg čovjeka koji lako svladava surovost prirodnog krajolika.

Danas se sve veći broj gradskog stanovništva okreće ruralnim prostorima, ljudi su sve skloniji odlascima u prirodu i sve potencijalne rizike koji postoje u prirodi. U današnje vrijeme, sve veći broj posjetitelja odlazi u ruralne turističke destinacije u namjeri provođenja dokolice i bijega od urbanih cjelina.¹² Stanovnici industrijskih gradova ostvaruju sve veća primanja te imaju sve više slobodnog vremena i samim time imaju veću priliku za odlazak na putovanja koja su vezana uz more, zimovališta te uz ruralne prostore. Putovanja su postajala sve duža, a turizam se na ruralnim područjima ubrzano razvija što dovodi do dodatnog izvora prihoda, zapošljavanja te pokretanja sela ponaprije u razvoju infrastrukture koja je nužna za pružanje usluge smještaja i mogućnosti bavljenja brojnim aktivnostima namijenim turistima.

Ne postoji univerzalna definicija ruralnog prostora jer je on individualan od zemlje do zemlje, no da bi se ruralni prostor mogao definirati, koriste se određena obilježja kao što su mali broj zaposlenika, društvena struktura, običaji i seoski identitet te korištenje zemlje i šuma za opstanak ljudi. Na temelju istaknutih obilježja ruralno područje se može definirati kao sredina s malom koncentracijom stanovnika, kojemu je osnovno zanimanje poljoprivreda, a koje karakteriziraju posebni običaji i identitet.¹³ Površinama ruralnog prostora smatraju područja

¹⁰ Dulčić, A. : Upravljanje razvojem turizma, Mate do.o., Zagreb, 2001., str. 30

¹¹ Ibid., str. 35

¹² Petračić, M. : *Poduzetnički projekti u održivom razvoju ruralnog turizma*, Doktorski rad, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Sveučilište u Rijeci, Rijeka, 2018., str. 29

¹³ Ružić, P. : *Ruralni turizam*, Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, Pula, 2009., str. 11

koja se nalaze izvan gradova i gradskih naselja, a gospodarski se razvoj prostora temelji na poljoprivredi.¹⁴

Jedna od najprihvatljivijih definicija je ona koja ruralna područja određuje kao :¹⁵

- ona u kojima je u sadašnjosti ili bližoj prošlosti bio dominantan ekstenzivan način iskorištavanja zemljišta, posebice putem poljoprivrede i šumarstva,
- ona u kojima dominiraju mala naselja nižeg stupnja centraliteta s izraženom povezanošću izgrađenog i prirodnog pejzaža te koja većina lokalnog stanovništva smatra ruralnima,
- ona koja potiču životni stil temeljen na identitetu uvažavanja okoliša i vlastitog života kao dijela jedne cjeline.

Na lokalnoj razini, to je područje na kojem se preferira gustoća naseljenosti od 150 osoba na kilometar kvadratni. Na regionalnoj razini geografske jedinice se grupiraju u sljedeća tri tipa .¹⁶

- dominantno ruralne regije (više od 50% stanovništva živi u lokalnim ruralnim područjima),
- u značajnoj mjeri ruralne regije (15 – 50% stanovništva živi u lokalnim ruralnim područjima),
- dominantno urbanizirane regije (manje od 15% stanovništva živi u lokalnim ruralnim područjima).

Prema Strategiji prostornog uređenja Republike Hrvatske, cjelokupni prostor izvan gradova se smatra ruralnim prostorom. Prilikom određivanja granica ruralnog prostora, potrebno je izdvojiti građevinska područja gradova i naselja gradskog karaktera. Danas su udaljena i netaknuta područja postala lako pristupačna, a sve je veći broj turista koji se žele baviti adrenalinskim sportskim aktivnostima za što su idealni dobro razvijeni ruralni prostori.

Ruralno područje je po karakteru suprotno urbanom, gradskom prostoru, a karakteristično je da se u području koje je ruralno izmjenjuju brojne različitosti krajolika primjerice kanala, planina, dolina, poljoprivrednih zemljišta, rijeka, jezera i slično. Na takvom prostoru nastala

¹⁴ Ružić, P. : Ruralni turizam, Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, Pula, 2009., str. 12

¹⁵ Lukić, A. : *O teorijskim pristupima ruralnom prostoru*, Hrvatski geografski glasnik, 72/2, 2010., str. 52

¹⁶ Demonja, D., Ružić, P. : *Ruralni turizam u Hrvatskoj*, Meridijani, Zagreb, 2010.,str. 13

je tradicijska ruralna arhitektura i tradicijski interijeri, tradicijski vrtovi i ekološki oblikovan kulturni pejzaž. Na toj materijalnoj osnovi usporedno se razvila tradicijska kultura života i rada na selu što je rezultiralo i nematerijalnom baštinom koja se ogleda u narodnim pjesmama i plesovima, usmenoj predaji legendi i slično. Sve navedeno čini dio iznimno vrijedne turističke atrakcijske osnove ruralnog područja koja u hrvatskom turizmu još uvijek nije dovoljno valorizirana.¹⁷

Ruralni prostori Republike Hrvatske susreću se s brojnim problemima poput depopulacije, deagrarizacije, starenja stanovništva te sve lošijim socioekonomskim pokazateljima koji takve prostore čine nepoželjnima za život, što u konačnici utječe na šire područje, a ne samo ono ruralno, stoga je temeljna zadaća države poticati razvoj takvih područja kroz razvoj turizma te poštivanje načela održivog razvoja.

2.2. Pojavni oblici ruralnog turizma

Podjela turizma javlja se početkom 90-ih godina 20. stoljeća s ciljem zadovoljavanja različitih tipova turista poput nautičara, sportaša, obitelji sa djecom i slično, a kojima se posebno prilagođavaju turistička ponuda i proizvod.

Turizam se može razlikovati prema :¹⁸

- dužini boravka (izletnički i boravišni),
- lokaciji (primorski i kontinentalni – ruralni, gradski i turizam turističkih centara),
- gledišta turističke ponude (nautički turizam, zdravstveni turizam, ekoturizam i slično).

Razvoj ruralnog turizma temelji se na održivom razvoju, odnosno na revitalizaciji već postojeće tradicijske gradnje, odnosno baštine, kojoj se daje nova turistička namjena. Ovaj oblik turizma nema potrebu za izgradnjom novih kapaciteta, već se susreće s izazovima kako na najbolji i najkvalitetniji način iskoristiti postojeće strukture.

Ruralni turizam čini nekoliko pojavnih oblika, a posebno se ističe seoski turizam. Seoski turizam podrazumijeva turizam na seoskim obiteljskim gospodarstvima, ali vrlo su važni i

¹⁷ Lukić, A. : O teorijskim pristupima ruralnom prostoru, Hrvatski geografski glasnik, 72/2, 2010., str. 58

¹⁸ Bilen, M. : *Turizam i okoliš*, Veleučilište u Karlovcu, Karlovac, 2016., str. 23

ostali oblici koji se realiziraju na ruralnom prostoru izvan obiteljskih gospodarstava.¹⁹ Agroturizam podrazumijeva odmor na seoskom obiteljskom gospodarstvu pri čemu obiteljska gospodarstva mogu biti registrirana kao obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo, poljoprivredni obrt, poljoprivredno trgovačko društvo s ograničenom odgovornošću ili kao dioničko društvo. Turisti imaju mogućnost korištenja smještaja, prehrane, pića, rekreacije, zabave u objektima smještaja.

Svakom seoskom gospodarstvu osnovna djelatnost je poljoprivreda, a turizam je njegova dopunska djelatnost. Kako bi se ruralni turizam što više razvio potrebna su prirodna obilježja prostora, komunalna opremljenost i dobra prometna povezanost.

Obiteljska gospodarstva u sklopu svoje ponude mogu ponuditi :²⁰

- usluge smještaja – različiti objekti (tradicionalne ruralne kuće, obiteljski ruralni hoteli, ruralne sobe i apartmani),
- usluge prehrane - kušanje autohtonih specijaliteta uz konzumaciju tradicionalnih alkoholnih i bezalkoholnih pića (objekti uređeni tradicionalno),
- usluge smještaja i prehrane – kompletni paket (najčešći i ekonomski najisplativiji).

Za ruralni turizam, odnosno ruralni prostor karakteristični su sportsko – rekreacijski, lovni, ribolovni, gastronomski, vinski, ekoturizam i edukacijski turizam koji će biti i pobliže pojašnjeni u daljnjem tekstu rada.

Sportsko – rekreacijski turizam vezan je uz boravak i odmor u prirodi, a temelji se na provođenju aktivnosti kao što su štenje, jahanje, trčanje i slično. Razvoj sportsko – rekreacijskog turizma moguć je uz izgradnju sportskih centara u okviru naselja i izletišta u prirodi.²¹

Lovni turizam vezan je uz poljoprivredna zemljišta te vodene površine, a uvjetuju ga geografski, hidrografski i klimatski uvjeti te flora i fauna područja. U sklopu lovnog turizma mogu se snimati ptice, posjećivati se nacionalni parkovi, parkovi prirode i slično. Za smještaj lovaca namijenjeni su lovački domovi koji nude poseban smještaj za lovačke pse. Ribolovni

¹⁹Bilen, M. : Turizam i okoliš, Veleučilište u Karlovcu, Karlovac, 2016., str. 31

²⁰ Démonja, D., Ružić, P. : *Ruralni turizam u Hrvatskoj*, Meridijani, Zagreb, 2010.,str. 36

²¹ Ibid., str. 40

turizam se često veže uz lovni turizam, a ostvaruje se također na ruralnom prostoru i na vodenim površinama. Za ribolovce je ribolov sport, hobi i rekreacija. Za razvoj ribolovnog turizma nužno je voditi računa o razini kvalitete vode i zaštiti iste od onečišćenja.

Gastronomski i vinski turizam su povezani. Za gastronomski turizam važno je imati raznovrsnu ponudu hrane, a bitno ju je što bolje prezentirati potrošačima. Gastronomski turizam može obuhvaćati i organizaciju tematskih putovanja. Za vinski turizam temeljni je uvjet posjedovanje vinogorja, a razvoj ovog turizam se temelji na organizaciji raznih programa za posjetitelje.²²

Edukacijski turizam temelji se na programu upoznavanja polaznika s obilježjima ruralnog prostora i stjecanju iskustva za vrijeme boravka. Ovaj je oblik turizma najviše namijenjen učenicima i studentima koji posjećuju takva mjesta u sklopu organiziranih putovanja. Za takva putovanja koristi se najčešće autobus, a za smještaj objekti u ruralnom području.

Ekoturizam ima cilj zaštititi prirodu. Pozitivan utjecaj ovog oblika turizma na razvoj okoliša i turizma ogleda se kroz izgradnju smještajnih kapaciteta bez narušavanja prirodne ravnoteže, uz brigu o načinu vodoopskrbe i zbrinjavanju otpada u prostoru.²³ Ekoturizam za razliku od drugih doprinosi očuvanju prirode i okoline te otvara i mogućnosti zapošljavanja, ostvarenje većih prihoda te nabavu dodatnih sredstava za financiranje i upravljanje zaštićenim prostorima.

Za ruralni turizam se posebno veže difuzni oblik smještaja, koji dolazi od talijanskog pojma *albergo diffuso* koji u prijevodu na hrvatski jezik znači *prošireni hotel*.²⁴ Prve teoretske osnove postavio je talijanski profesor Giancarlo Dall' Ara uvodeći spomenuti pojam kao novu turističku ponudu u Italiji, a koja nadilazi koncept raspršenih kuća za korištenje u turističke svrhe. Radi se o restauriranim apartmanima u svrhu iznajmljivanja koji su više kao *difuzna rezidencija* nego *difuzni hotel* jer nemaju hotelski ambijent i usluge.

Difuzni hotel se prvi put spominje početkom 80-ih godina u pokrajini Friuli nakon potresa kada je počela obnova i rekonstrukcija, ali tek krajem desetljeća ističu se prvi prijedlozi i

²² Demonja, D., Ružić, P. : Ruralni turizam u Hrvatskoj, Meridijani, Zagreb, 2010., str. 42

²³ Ibid., str. 43

²⁴ Ibid., str. 45

akcije za razvoj. Definicija *albergo diffuso* dovršena je 1989. godine, a vezuje se za prvi projekt *Turizam općine San Leo u Montefeltu* čiji je cilj bio :²⁵

- pojačati aspekt gostoljubivosti u sklopu turističke ponude,
- promovirati kratke boravke,
- upoznati kulturološki koncept,
- ponuditi gostu bolju mogućnost upoznavanja kulture kraja koji posjećuje.

Kod ovog oblika radi se o restauriranim apartmanima u svrhu iznajmljivanja. Difuzni hoteli se najčešće nalaze u starogradskoj jezgri, a imaju najmanje sedam soba i smještajne jedinice su raspršene po cijelom mjestu. Recepcija je smještena na ulazu u hotel i na trgu. Ovaj oblik smještaja koristi pune potencijale ruralne sredine, povezuje lokalno stanovništvo u aktivnosti koje su vezane uz turiste, doprinosi razvoju cijelog mjesta te ga čini kvalitetnijim za formiranjem nove turističke ponude.²⁶ Nije potrebna izgradnja novih objekata, već je naglasak na iskorištavanju postojećih objekata čime se ostvaruje bolja valorizacija mjesta, pozitivan ekonomski učinak te se u konačnici potiče ravnomjerni gospodarski rast sredine.²⁷

2.3. Karakteristike ruralnih područja Republike Hrvatske

Ruralni prostor Republike Hrvatske obuhvaća oko 93% kopnene površine zemlje, a na tom području živi petina stanovništva zemlje. Ruralni prostor u Republici Hrvatskoj temelji se na teritorijalnoj podjeli pri čemu se gradovi smatraju urbanim, a općine ruralnim područjima.²⁸

Na području Republike Hrvatske se razlikuju sljedeće ruralne cjeline :²⁹

1. Slavonija, Baranja i Srijem,
2. Hrvatsko zagorje, Prigorje, Međimurje, Podravina,
3. Posavina, Pokuplje i Moslavina,
4. Gorski kotar i Žumberak,
5. Lika i Kordun,

²⁵ Dulčić, A. : *Upravljanje razvojem turizma*, Mate d.o.o., Zagreb, 2001., str. 17

²⁶ Dulčić, A. : *Upravljanje razvojem turizma*, Mate d.o.o., Zagreb, 2001., str. 18

²⁷ Ibid., str. 23

²⁸ Državni zavod za statistiku, <https://www.dzs.hr/> (pristupljeno 13.10.2019.)

²⁹ Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja : *Strategija ruralnog razvoja RH 2014. – 2019.*, Zagreb, 2015., str. 14

6. Istra i Hrvatsko primorje,
7. Dalmacija.

Svaka od navedenih ruralnih cjelina ima vlastite specifičnosti prostora te na drugačiji način može turistički valorizirati ruralni prostor. Osim navedenih ruralnih cjelina, Republika Hrvatska broji 21 županiju uključujući grad Zagreb. Od ukupno 21 županije njih 14 se klasificira kao pretežito ruralne, a ističu se Vukovarsko – srijemska i Zagrebačka županija. Grad Zagreb se izdvaja kao pretežito urbano područje, a ostalih 6 županija kao značajno ruralna područja, a ističu se Osječko – baranjska i Splitsko – dalmatinska županija.³⁰

Kriterij koji se koristi za razlikovanje ruralnih i urbanih područja temelji se na gustoći naseljenosti, a za lokalnu i regionalnu razinu postoje različiti kriteriji. Na lokalnoj razini područja se razlikuju primjenom praga od 150 stanovnika na kilometar kvadratni.³¹ Dok na lokalnoj razini se definira kroz pretežito ruralne i značajno ruralne regije te pretežito urbane regije. Tablica 1 prikazuje kriterija ruralnih i urbanih područja, naselja i stanovništva prema OECD kriteriju.

Tablica 1. Ruralna i urbana područja, naselja i stanovništvo prema kriterijima OECD-a

KLASIFIKACIJA			OECD KRITERIJI			
	km ²	%	Broj naselja	%	Broj stanovnika	%
URBANA PODRUČJA	4.731	8,4	763	11,3	2.229.475	55,6
RURALNA PODRUČJA	51.872	91,6	6.001	88,7	2.055.414	44,4
UKUPNO	56.603	100	6.751	100	4.284.889	100

Izvor : Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja : *Strategija ruralnog razvoja RH 2014. – 2019.*, Zagreb, 2015., str. 11

³⁰ Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja : *Strategija ruralnog razvoja RH 2014. – 2019.*, Zagreb, 2015., str. 15

³¹ *Ibid.*, str. 17

Iz tablice 1 je vidljivo kako na površini od 56.594 kilometra kvadratna živi oko 4.284.889 stanovnika, od čega 55,6% stanovnika živi u urbanim područjima, a 44,4% u ruralnim područjima. Iz prikaza je vidljivo da na ruralna područja otpada 91,6%, a na urbana 8,4%. U općinama živi 88,7%, a u gradovima 11,3% stanovnika.

Danas ruralna područja znatno zaostaju u razvoju u odnosu na urbana, ponajprije zbog nedovoljno ulaganja sredstava u razvitak, a temeljni problemi su deagrarizacija i depopulacija. Ruralne prostore karakterizira nedostatak ili vrlo loša i zastarjela komunalna i cestovna infrastruktura, čest nedostatak zdravstvenih i obrazovnih ustanova te trgovine, ali i vrlo mala gustoća naseljenosti. Zbog svega navedenog ljudi sve više iseljavaju, što rezultira nestajanjem sela i njegove tradicije. Do nedavno je takvo stanje bilo karakteristično samo za Gorski Kotar i Liku, a danas je to problem cijele kontinentalne Hrvatske.

Socio – ekonomske i demografske karakteristike ruralnih područja su :³²

1. dobna struktura ruralnog stanovništva vrlo je nepovoljna,
2. prirodni prirast stanovništva je negativan za čitavu Republiku Hrvatsku, dok je u pretežno ruralnim područjima opadanje stanovništva i trostruko brže nego u pretežito urbanim,
3. obrazovanost stanovništva u ruralnim područjima znatno je nepovoljnija,
4. postotak ljudi koji su primali socijalnu pomoć bio je 3 do 4 puta viši od državnog prosjeka,
5. znatan dio zemljišta još uvijek se nalazi pod minskim poljima,
6. nedostatak osnovnih infrastrukturnih pogodnosti,
7. izrazito je nepovoljno stanje na području radne snage, osobito ekonomski aktivne,
8. institucije su nerazvijene.

Ruralnim prostorom smatraju se ona područja gdje prevladavaju poljoprivreda i šumarstvo. Poljoprivreda je bila oduvijek važna gospodarska grana u Republici Hrvatskoj jer potiče razvoj vanjske trgovine i ruralnog razvoja, no njome se bavi relativno malo stanovništva (5,6%).³³ Za poticanje razvoja poljoprivredne djelatnosti važan je model potpore ruralnog razvitka koji obuhvaća razvitak seoskog prostora očuvanjem autohtonih pasmina i dobra marketinška priprema proizvoda za tržište. Veliki značaj za valorizaciju prostora ima i

³² Ružić, P. : *Ruralni turizam*, Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, Pula, 2009., str. 22

³³ Ibid., str. 24

program razvitka seoskog prostora. Da bi se stanje poboljšalo potrebno je ruralni prostor gospodarski, kulturno i socijalno unaprijediti, a za to su nadležne institucije ruralnog turizma. Revitalizacija sela je neophodan proces ponajprije zbog očuvanja ruralnih prostora kao primarnih proizvodnih područja hrane, specifičnog antropogenog pejzaža s naglašenim tradicijskim, kulturnim, povijesnim i prirodnim elementima, oaze zelenila i ekološke ravnoteže, a prije svega kao područje opuštanja i odmora.

2.4.Vrste i kategorizacija objekata na ruralnim područjima Republike Hrvatske

Objekti koji pružaju usluge smještaja i usluživanja hrane, pića i napitaka su osnovni činitelji razvitka pojedinog turističkog mjesta pri čemu njihova veličina uvjetuje turistički promet, a vrsta i kvaliteta utječu na vrste i oblike turizma. U Republici Hrvatskoj je u sklopu ruralnog turizma registrirano 447 objekata koji se dijele u dvije kategorije, to su objekti sa smještajnim kapacitetom i prehranom, i objekti izletišta, kušaonice, vinotočja za jednodnevni i poludnevni boravak.³⁴

U poduzetničkim projektima na ruralnom prostoru Republike Hrvatske razlikuju se sljedeće vrste objekata :³⁵

- turistička seoska obiteljska gospodarstva (TSOG),
- obiteljska poljoprivredna gospodarstva (OPG),
- vinotočja / kušaonice,
- izletišta,
- smještaj na ruralnom prostoru (tradicijske ruralne kuće za odmor, ruralni hotel, sobe, apartmani, kampovi i ruralni kamp odmorišta),
- eko gospodarstva i eko proizvodnja,
- eko – etno sela i gospodarstva s etno – zbirkama.

Od nabrojanih vrsta objekata za razvoj ruralnog turizma na prostoru Republike Hrvatske najveći značaj imaju turistička seoska obiteljska gospodarstva i obiteljska poljoprivredna gospodarstva, to su objekti u koje se ulaže najviše sredstava za održavanje i valorizaciju na turističkom tržištu.

³⁴ Demonja, D., Ružić, P. : *Ruralni turizam u Hrvatskoj*, Meridijani, Zagreb, 2010., str. 51

³⁵ Ibid., str. 52

Turističko seosko obiteljsko gospodarstvo ili seosko domaćinstvo predstavlja funkcionalnu cjelinu čija je osnovna aktivnost poljoprivredna proizvodnja, a turističke usluge smještaja i prehrane čine dodatnu aktivnost.³⁶ Na gospodarstvu se mogu organizirati i ostale turističke usluge koje imaju za cilj gostima pružiti mogućnosti aktivnog odmora. Vlasnici gospodarstva u pravilu žive na samom gospodarstvu, a ostatak prostora se iskorištava u turističke svrhe. Tako gost dolazi u izravnu interakciju s domaćinom, te mu se pruža mogućnost upoznavanja s običajima, tradicijom, kulturom življenja, tradicionalnom poljoprivrednom proizvodnjom i lokalnom gastronomijom.

U Republici Hrvatskoj postoje tri podvrste gospodarstva. Radi se o gospodarstvima koja nude usluge prehrane izletnicima i grupama, usluge smještaja ostalim gostima te o gospodarstvima koja su zatvorenog tipa te pružaju usluge smještaja i prehrane samo gostima koji borave na turističkom gospodarstvu.

U seoskom domaćinstvu razlikuju se vinotočja (kušaonice), izletišta, soba, apartman i kamp.³⁷ Svaka od nabrojanih vrsta objekata mora ispunjavati određene uvjete, kao što su opći uvjeti za vrstu i opći minimalni uvjeti. Prema propisanim minimalnim uvjetima seosko domaćinstvo mora istaknuti svoj naziv, vrstu i kategoriju, mora zadovoljavati propisane odrednice uređenja i sigurnosti, te svaki objekt mora imati priključak na infrastrukturu, instalacije i komunalni otpad, i mora biti osiguran od požara. Trebao bi također postojati i osiguran pristup za osobe s invaliditetom i mora ispunjavati propisane uvjete za pripremu i usluživanje hrane i pića. Vrste objekata koje se kategoriziraju su sobe, apartmani i kampovi, a kategoriziraju se kao jedno, dva ili tri sunca.

Prva seoska obiteljska gospodarstva u Republici Hrvatskoj se pojavljuju 1998. godine i tada ih je bilo registrirano njih 32, da bi se 2000. godine taj broj porastao na 151 gospodarstvo.³⁸ Godine 2010. bila su registrirana 355 gospodarstva, a 2015. godine 447 gospodarstva.³⁹ Gospodarstva su neravnomjerno raspoređena po županijama.

Najviše registriranih domaćinstava u 2015. godini nalazi se na području Dubrovačko – neretvanske županije (76 seoska domaćinstva) te Osječko – baranjske županije (63 seoska

³⁶ Demonja, D., Ružić, P. : Ruralni turizam u Hrvatskoj, Meridijani, Zagreb, 2010., str. 54

³⁷ Ibid., str. 56

³⁸ Državni zavod za statistiku, <https://www.dzs.hr/> (pristupljeno 15.10.2019.)

³⁹ Ibid.

domaćinstva). Ukupno 253 domaćinstva pružaju usluge hrane i pića u sklopu vinotočja (kušaonica). Od ukupnog broja domaćinstva, njih 99 pruža usluge smještaja i prehrane, a 95 ih pruža samo usluge smještaja.⁴⁰

Godine 2015. Registrirano je ukupno 95 kućanstava koja su raspolagala sa 693 stalne postelje, od čega ih se najviše nalazilo u sklopu smještajne jedinice soba.⁴¹ Tijekom 2016. godine broj kućanstava se smanjio u odnosu na prethodnu godinu, pa se smanjio i broj stalnih postelja i broj smještajnih jedinica. Godine 2016. bilo ukupno 63 kućanstva koja su raspolagala sa 525 stalne postelje u 224 smještajne jedinice.⁴²

Iz godine u godinu bilježi pozitivan rast registriranih seoskih domaćinstava, ali je broj dolazaka i noćenja i dalje relativno nizak. Razlozi za to su nedovoljno razvijena ponuda i nedovoljno ulaganje u marketinške aktivnosti. Broj dolazaka se u razdoblju od 2013. do 2018. godine konstantno povećava. Tijekom 2013. godine ostvareno je ukupno 11.258 turističkih dolazaka, od čega su domaći gosti ostvarili 4.923 dolazaka, a inozemni gosti 6.335 dolazaka.⁴³

Iz godine u godinu se povećava i broj noćenja. Broj noćenja se u razdoblju od 2013. do 2018. konstantno povećava. Broj noćenja 2013. godine iznosio je 15.112 noćenja, od čega su najveći broj noćenja ostvarili domaći gosti.⁴⁴ Godine 2015. broj noćenja povećao se za 6.389 noćenja, a najveći broj noćenja ostvarili su inozemni gosti. Godine 2018. na seoskim domaćinstvima ostvareno je ukupno 27.117 noćenja, od čega su domaći gosti ostvarili 13.226 noćenja, a inozemni gosti 13.891 noćenja.⁴⁵

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo je organizacijski oblik gospodarskog subjekta, poljoprivrednika, fizičke osobe koja radi stvaranja dohotka samostalno i trajno obavlja djelatnost poljoprivrede i s njom povezane dopunske djelatnosti.⁴⁶ Vrste dopunskih djelatnosti su proizvodnja poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, izrada neprehrambenih proizvoda i predmeta, pružanje turističkih i ugostiteljskih usluga i pružanje ostalih sadržaja. Objekt mora

⁴⁰ Državni zavod za statistiku, <https://www.dzs.hr/> (pristupljeno 15.10.2019.)

⁴¹ Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, <https://www.mint.hr/> (pristupljeno 15.10.2019.)

⁴² Ibid.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Državni zavod za statistiku, <https://www.dzs.hr/> (pristupljeno 15.10.2019.)

⁴⁶ Pirjevec, B., Keser, O. : *Počela turizma*, Mikrorad d.o.o., Zagreb, 2002., str. 67

omogućiti funkcionalnost i sigurnost, oprema i uređaji ne smiju biti dotrajali, a eksterijer mora biti uređen. Gospodarstva mogu pružati usluge smještaja i prehrane u objektima koji su razvrstani u vinotočje (kušaonicu), izletišta, sobu, apartman, ruralnu kuću za odmor, kamp i kamp odmorište.⁴⁷

Svi objekti moraju ispunjavati uvjete koji su propisani Pravilnikom o razvrstavanju i kategorizaciji objekata u kojima se pružaju ugostiteljske usluge na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu. Smještajni kapaciteti određuju se prema broju kreveta, a razlikuju se jednokrevetne, dvokrevetne i trokrevetne sobe. Osnovne vrste smještajnih jedinica za kampove su kamp mjesto i kamp parcela, a kapacitet smještajne jedinice se izražava brojem kampista.⁴⁸

Objekti koji imaju kategoriju su sobe, apartmani, ruralna kuća za odmor i kamp, a kategoriziraju se kao dva, tri ili četiri sunca. Oznaka kvalitete *Q* može se dodijeliti svim vrstama objekata kategoriziranih kao tri ili četiri sunca, osim za vinotočja (kušaonice) i kamp odmorišta. Godine 2018. u Republici Hrvatskoj registrirano je ukupno 50.829 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva, a 2019. godine njihov broj se smanjio za 2.447 gospodarstava, što je izravna posljedica iseljavanja stanovništva.⁴⁹

Od ostalih objekata za pružanje ugostiteljskih usluga ističu se vinotočja i izletišta. Vinotočja su objekti u kojima se gostima pripremaju i uslužuju pretežito vina ili suhomesnati proizvodi. U Republici Hrvatskoj prevladavaju vinotočja na vinskih cestama koja posjetiteljima nude stručnu degustaciju vina, hladnih i toplih narezaka, razgled vinograda i podruma te gospodarstva, smještaj na vinotočju i prodaju vina. Ukupna površina vinograda u Republici Hrvatskoj iznosi 33 000 hektara, a razlikuju se vinogradi kontinentalne i primorske regije. Područja koja se posebno ističu po proizvodnji vina su Moslavina, Mladina, Sveta Jana, Plešivica, Hrvatsko Zagorje, Međimurje i Zelinsko prigorje.⁵⁰ Na tim prostorima nastale su vinske ceste koje predstavljaju poseban oblik prodaje poljoprivrednih, ugostiteljskih i turističkih proizvoda određenog prostora.

⁴⁷ Pirjevec, B., Keser, O. : Počela turizma, Mikrorad d.o.o., Zagreb, 2002., str. 67

⁴⁸ Ibid., str. 71

⁴⁹ Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, <https://www.mint.hr/> (pristupljeno 16.10.2019.)

⁵⁰ Ibid.

Izletišta predstavljaju objekt u kojemu se pripremaju i uslužuju topla i hladna jela, te pića i napitci. To su objekti tradicijskog graditeljstva i autohtone gastronomske ponude, što je izuzetno značajno za razvoj ruralnog turizma.

2.5. Zakonodavni okvir razvoja ruralnog turizma na području Republike Hrvatske

Zakoni kojima se regulira poslovanje u djelatnosti ruralnog turizma su :⁵¹

1. Zakon o pružanju usluga u turizmu,
2. Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti,
3. Pravilnik o razvrstavanju i kategorizaciji objekata u kojima se pružaju ugostiteljske usluge na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu,
4. Pravilnik o razvrstavanju i kategorizaciji objekata u kojima se pružaju ugostiteljske usluge u domaćinstvu.

Zakon o pružanju usluga u turizmu (NN br. 130/17) uređuje način i uvjete pružanja usluga u turizmu, izuzev usluga turističkog vodiča, usluga voditelja putovanja, usluga turističkog animatora, usluge u specifičnim oblicima turističke ponude. Turističke usluge koje se pružaju na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima odnose se na edukativne, športsko – rekreativne i druge aktivnosti, a broj korisnika ne smije prelaziti 80.⁵² Gosti koji koriste usluge smještaja imaju mogućnost korištenja organizacije izleta, a broj korisnika ne smije prelaziti 50.⁵³ Da bi se mogle pružati usluge na seoskim domaćinstvima nužno je ishoditi rješenje o odobrenju za pružanje turističkih usluga od nadležnog ureda.

Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti (NN br. 85/15, NN br. 121/16) uređuje načine i uvjete pod kojima pravne i fizičke osobe mogu obavljati ugostiteljsku djelatnost. Ugostiteljska djelatnost prema Zakonu podrazumijeva pripremanje i usluživanje jela, pića i napitaka i pružanje usluga smještaja.⁵⁴ Turističke usluge na seljačkom gospodarstvu i obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu uključuju pripremanje i usluživanje toplih i hladnih jela i napitaka, kušanje vina i usluge smještaja. Usluge smještaja mogu se pružati u sobi, apartmanu, ruralnoj kući do najviše 10 smještajnih jedinica (ukupni kapacitet 20 osoba).⁵⁵ Smještaj u kampovima

⁵¹ Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, <https://www.mint.hr/> (pristupljeno 16.10.2019.)

⁵² Ibid.

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, <https://www.mint.hr/> (pristupljeno 16.10.2019.)

obuhvaća 20 smještajnih jedinica (ukupni kapacitet 60 osoba). Jela, pića i napici koji se poslužuju gostima moraju biti autohtoni, a istodobno se može posluživati maksimalno do 80 osoba.⁵⁶

Pravilnik o razvrstavanju i kategorizaciji objekata u kojima se pružaju ugostiteljske usluge na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu (NN br. 54/16) propisuje minimalne uvjete za vrste objekata u kojima se pružaju ugostiteljske usluge, kategorije, uvjeti i oznake za kategorije te načine označavanja kategorija.⁵⁷ Pravilnikom je određen sastav povjerenstva koji provodi očevid u objektu i određeno je što se sve smatra pretežito vlastitom proizvodnjom, a što hranom, pićima i napicima tradicionalnim za kraj u kojem se obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo nalazi. Objekti čine funkcionalnu cjelinu u kojima se ovisno o vrsti pružaju ugostiteljske usluge i usluge smještaja, također moraju ispunjavati sve uvjete za pojedinu vrstu, kategoriju i oznaku kvalitete. Objekti se razvrstavaju na vinotočja (kušaonice), izletišta, soba, apartman, ruralna kuća za odmor, kamp, kamp odmorište.⁵⁸ Kategorija objekta određuje se temeljem propisanih uvjeta za uređenje, opremu, usluge i drugo. Kategoriju dva, tri i četiri sunca imaju soba, apartman, ruralna kuća za odmor i kamp. Da bi obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo moglo pružati ugostiteljske usluge i usluge smještaja mora ishoditi rješenje o odobrenju.⁵⁹

Pravilnik o pružanju ugostiteljskih usluga u seljačkom domaćinstvu (NN br. 5/08) propisuje vrste, minimalne uvjete za vrste, kategorije, načine označavanja kategorija te načine kategorizacije objekata u kojima se pružaju usluge smještaja. Objekt se definira kao funkcionalna cjelina u kojoj se gostima pružaju ugostiteljske usluge pripremanja i usluživanja jela, pića i napitaka, usluge smještaja i ostale usluge.⁶⁰ Pravilnikom je određeno pet vrsta objekata, a to su vinotočje (kušaonice), izletišta, soba, apartman i kamp.⁶¹ Soba, apartman i kamp se kategoriziraju u tri kategorije kao jedno, dva ili tri sunca. Svi objekti seljačkog domaćinstva moraju posluživati poljoprivredne proizvode proizvedene na domaćinstvu koje mora biti upisano u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava i mogu se posluživati proizvodi koje je član seoskog domaćinstva samostalno ubrao.

⁵⁶ Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, <https://www.mint.hr/> (pristupljeno 16.10.2019.)

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Ibid.

Zakonske odredbe koje reguliraju pružanje turističkih usluga u ruralnom turizmu upućuju na to da se pružanjem turističkih usluga mogu baviti samo ona domaćinstva koja su za to registrirana. Domaćinstva gostima ne smiju posluživati proizvode koji nisu proizvedeni u sklopu domaćinstva, a svako se domaćinstvo mora se pridržavati i Zakona o hrani (NN br. 30/15, NN br. 115/18).⁶²

2.5.1. Poticaji i potpore za razvoj ruralnog turizma na području Republike Hrvatske

Nakon pristupanja Republike Hrvatske, Europskoj Uniji u srpnju 2013. godine došlo je do velikih promjena u sustavu poticaja i potpora u svrhu razvoja ruralnog turizma. Najveći dio poticaja odvija se preko Ministarstva poljoprivrede. Godine 2013. bio je aktualan IPARD program, a nakon njegovog zatvaranja, razvoj ruralnog turizma potiče se kroz :⁶³

1. Program ruralnog razvoja za razdoblje 2014. – 2020. godine,
2. Mjeru 6,
3. Mjeru 7,
4. Program *Konkurentnost i kohezija*,
5. Program *Učinkoviti ljudski potencijali*.

Program ruralnog razvoja za razdoblje 2014. – 2020. godine temeljni je program koji potiče razvoj ruralnog turizma odobren od strane Europske komisije. Europska Unija definira sljedeće dugoročne strateške ciljeve u funkciji poticaja razvoja ruralnog turizma :⁶⁴

- povećanje konkurentnosti hrvatske poljoprivrede i šumarstva,
- unapređenje životnih i radnih uvjeta u ruralnim područjima,
- poticaj ostanka mladih u ruralnim područjima,
- omogućavanje zapošljavanja i izvan poljoprivrednih zanimanja.

Prethodno navedeni programi razvoj ruralnog turizma odnose se na potpore mladim poljoprivrednicima, potpore ulaganja u pokretanje nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnom području, potpore razvoja malih poljoprivrednih gospodarstava, ulaganja u razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima, obnavljanje sela u ruralnim područjima,

⁶² Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, <https://www.mint.hr/> (pristupljeno 16.10.2019.)

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Ibid.

jačanje konkurentnosti malih i srednjih poduzeća, poljoprivrednog sektora i sektora za ribarstvo i akvakulturu te osigurati kvalitetne sustave za obrazovanje i cijeloživotno učenje.⁶⁵

2.6. Ruralni turizam i održivi razvoj

Ruralni turizam može biti važan čimbenik u aktivaciji i održivom razvoju ruralnih područja koji pomaže očuvanju lokalnog identiteta, tradicije i običaja, štiti okoliš, jača autohtonu, tradicijsku i ekološku proizvodnju te pomaže razvoju ruralnih krajeva na osnovi održivog razvoja.⁶⁶ On se temelji na pretpostavci da razvoj mora zadovoljiti današnje potrebe ne ugrožavajući blagostanje budućih naraštaja, što podrazumijeva dugotrajan gospodarski razvoj uz poštivanje okoliša.

Sedam je temeljnih načela održivog razvoja turizma :⁶⁷

1. Ograničiti ljudski utjecaj na zemlji (globalno) i u regiji (lokalno) na razinu koja je u okvirima nosivih kapaciteta, stoga broj posjetitelja (turista) i njihova potrošnja ne smiju prelaziti granice podnošljivosti lokalnih ekosustava.
2. Zadržati biološko bogatstvo u regiji kroz konzerviranje prirodnih raznolikosti i procesa koji omogućuju zemlji, vodi, zraku i uopće životu da se mogu nesmetano obnovljati.
3. Minimizirati iskorištavanje nerazgradivih materijala gdje god je to moguće, odnosno provodeći recikliranje ukoliko je njihova zamjena prirodnim materijalima nemoguća.
4. Promovirati dugoročni ekonomski razvoj koji povećava koristi iz date količine resursa i zadržava prirodno bogatstvo promoviranjem tehnologija koje racionalnije koriste energiju, uvođenjem iznosa ukalkuliranog u cijene turističkih aranžmana koji će biti izdvojen isključivo za zaštitu prirodnih resursa, uvođenjem instrumenata zakonske kontrole kojima će se subjekti turističke privrede primorati da plaćaju kazne za svako oštećenje prirodnih resursa, organiziranjem turističke ponude koja će promovirati različite oblike iskorištavanja prirodnog i kulturnog nasljeđa područja, a da pri tome ne zahtijeva velike intervencije u prostoru (eko turizam).
5. osiguravanje pravedne raspodjele troškova i koristi od upotrebe resursa kroz upravljanje prirodnim okruženjem.

⁶⁵ Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, <https://www.mint.hr/> (pristupljeno 16.10.2019.)

⁶⁶ Bartoluci, M., Hendija, Z., Petračić, M. : *Mogućnost održivog razvoja ruralnog turizma u kontinentalnoj Hrvatskoj*, Acta Turistica, Vol. 27, No. 2, 2015. str. 202

⁶⁷ Ibid., str. 204

6. osiguravanje efikasne participacije društva i interesnih skupina u odlukama koje se odnose na njih (ravnopravno sudjelovanje svih aktera u odlukama koje se tiču provođenja koncepta održivog razvoja turizma).
7. promoviranje vrijednosti koje potiču ostale da prihvate principe održivosti pri čemu je nužno eliminirati svaku aktivnost koja ne podržava ova načela.

Održivi razvoj ruralnog turizma omogućuje njegov rast i razvoj turizma bez oštećivanja i iscrpljivanja onih faktora na kojima se on zasniva (zdrava klima, nezagađeni zrak, tlo i voda, odsutnost buke, odsutnost potencijalnih opasnosti od elementarnih nepogoda, očuvana priroda, očuvano graditeljsko nasljeđe, očuvane sociokulturne značajke, slikoviti krajobraz i mogućnost slobodnog kretanja turista).

Ruralna turistička odredišta su kompleksnija od tradicionalnih kupališno-odmorišnih i gradskih turističkih destinacija jer podrazumijevaju razne aspekte ponude. Jedan od najznačajnijih problema svakako je slabije obrazovano stanovništvo ispodprosječnog stupnja obrazovanja koje sudjeluje u kreiranju turističkog proizvoda te problem nedostatka financijske potpore javnog sektora razvoju na razini turističkih destinacija.⁶⁸ Navedeno rezultira neravnotežom između želje da ruralna destinacija postane što popularnija među turistima i želje da se istovremeno sačuvaju prirodne karakteristike ruralnog područja.

Nužno je da suvremeni ruralni razvoj počiva na istovremenom usuglašavanju i kompromisnom usklađivanju zahtjeva okoliša i ostvarivanja zadovoljavajućeg gospodarskog razvitka. Koncept održivosti u ruralnom turizmu treba promatrati sa šireg aspekta. Održivost se ne može zasnivati samo na uskim načelima zaštite okoliša, već kao ciljeve održivosti treba postaviti sljedeće :⁶⁹

- očuvanje lokalne kulture i identiteta lokalne zajednice,
- očuvanje krajolika i prirodnog okružja,
- očuvanje i održivi razvoj ruralne ekonomije,
- održivi razvoj turizma na dugoročnom planu,
- razvoj i poticanje podrške, razumijevanja i senzibiliziranja lokalne, regionalne i državne vlasti, ali i drugih institucija odgovornih za dugoročan razvoj ruralnih područja,

⁶⁸ Bartoluci, M., Hendija, Z., Petračić, M. : Mogućnost održivog razvoja ruralnog turizma u kontinentalnoj Hrvatskoj, Acta Turistica, Vol. 27, No. 2, 2015. str. 208

⁶⁹ Ibid., str. 211

- jasno razumijevanje činjenice da je isključiva vezanost uz turizam štetna i ne donosi željene rezultate, stoga je nužno djelovati u pravcu diverzifikacije lokalne ruralne ekonomije i balansiranja između razvoja ruralnog turizma i drugih djelatnosti u ruralnom prostoru.

3.RURALNI TURIZAM OKOLICE ZAGREBA

Jedan od danas najraširenijih selektivnih oblika turizma je ruralni turizam. Sela i manja mjesta u okolini Zagreba sve su naseljenija, njih ne karakterizira proces ekonomske i demografske degradacije kao brojna druga sela i manja mjesta diljem Republike Hrvatske. Zbog toga su sela i manja mjesta u okolini Zagreba izuzetno povoljna za razvijanje ruralnog turizma. Atraktivni prirodni resursi na ovom prostoru omogućuju bavljenje tzv. *outdoor aktivnostima* (planinarenje, šetanje, penjanje, lov, ribolov, vožnja biciklom po seoskim putovima i druge rekreativne i avanturističke aktivnosti).

Svako selo ima sačuvanu zanimljivu povijesnu priču, a stare utvrde, komunikacije, kuće, narodni običaji, folklor i pjesma te tradicionalna jela mogu naći mjesto u turističkoj ponudi ruralnog turizma. Selektivni turizam je sve više temeljen na priči, mitu, legendi, netaknutoj prirodnoj ljepoti, očuvanom kulturnom blagu i slično, no to je ono što u ruralnom turizmu treba približiti gostima.

Ruralni turizam ispunjava očekivanja i mlađih i starijih i to kroz sva godišnja doba uz poznato gostoprimstvo i brojne autohtone specijalitete. Ruralni turizam okolice Zagreba nudi mnoge raznolikosti od razgledavanja okolice balonom, vožnju kočijom, odnosno konjskom zapregom, jahanja na poniju i većem konju, raznih sportsko-rekreacijskih sadržaja ili terena, pješaćenja kroz šumu do vinograda ili starih klijeti, posjete vinskim podrumima, kušanja vina iz obiteljskih vinarija, razgledavanja zavičajnih etno-zbirki, demonstracija rada mlina ili tkalačkog stana do ugodnog boravka u zelenilu prirode neposredne okolice grada Zagreba.⁷⁰

Gosti se tijekom boravka na seoskim domaćinstvima u okolini Zagreba mogu upoznati s domaćim životinjama, okušati u mužnji koza, ali i susresti neke nesvakidašnje stanovnike ovih predjela kao što su nojevi. U sklopu turističke ponude ruralnog turizma mogu se naći jezera i ribnjaci uz koje će uživati ribolovci, a posebnosti područja su primjerice eko proizvodnja pastrva, proizvodnja i priprema zdrave hrane, prodaja proizvoda od ljekovitog bilja, čajnih mješavina, biljnih kapi.

Važno je naglasiti kako ruralni turizam predstavlja sinergiju poljoprivrede i turizma, koja kroz multiplikativan učinak izravno potiče stabilan i trajan gospodarski rast jer plasmanom vlastitih

⁷⁰ Turistička zajednica Zagrebačke županije, <https://www.tzzz.hr/> (pristupljeno 17.10.2019.)

proizvoda poljoprivrednici upoznaju turiste sa lokalnom gastronomijom, kulturom i običajima i kao takav ima veliki značaj za ukupni turistički razvoj Zagreba i Zagrebačke županije.

3.1. Opća obilježja Zagrebačke županije

Zagrebačka županija se nalazi na sjeverozapadu Republike Hrvatske, a obuhvaća Grad Zagreb sa zapadne, južne i istočne strane pa se često naziva *zagrebačkim prstenom*. Zemljopisno je dosta raznolika cjelina uz Marijagoričko pobrđe i Žumberak na zapadu, nisko Turopolje i Pokuplje na jugu, nizinski krajevi na istoku. Površina županije iznosi 3078 km².⁷¹

Zagrebačka županija u cjelini bilježi konstantan porast broja stanovnika. Godine 1991. Zabilježeno je 283.298 stanovnika, a 2001. godine 309.396 stanovnika, što je 7% ukupnog stanovništva Republike Hrvatske, a najbrže se razvijaju naselja u blizina Zagreba.⁷² Osim Zagreba najveći grad u županiji je Velika Gorica, a najmanji Ivanić Grad. Prosječna gustoća naseljenosti je nešto veća od državnog prosjeka, najslabije su naseljeni viši gorski krajevi i naplavne nizine. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine u devet gradskih naselja Županije živi ukupno 96.928 stanovnika (31.3% stanovništva Županije).⁷³

3.2. Predispozicije za razvoj ruralnog turizma okolice Zagreba

Svako ruralno područje ima svoje specifične karakteristike kojim motivira posjet turista. Motivi koji turizam na ruralnom prostoru čine zanimljivim i prihvatljivim dijele se na :⁷⁴

1. fizičke motive, kao što je relaksacija,
2. kulturne motive,
3. interpersonalne motive,
4. motiv prestiža.

⁷¹ Državni zavod za statistiku, <https://www.dzs.hr/> (pristupljeno 18.10.2019.)

⁷² Ibid.

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Demonja, D., Ružić, P. : *Prirodna i antropogena osonova turizma Hrvatske*, Sociologija i prostor, Vol. 51, No. 195 (1), 2013., str. 53

Prirodne i društvene karakteristike ruralnih područja uvjetuju stupanja atraktivnosti destinacije. Okolica Zagreba ima veliki potencijal da se na turističkom tržištu pozicionira kao odredište kontinentalnoga/ruralnoga turizma.

3.2.1.Prirodni resursi

Okolica Zagreba posjeduje brojne turističke resurse koji su osnova razvoja turizma područja, ali i one koje imaju veliki potencijal za razvoj seoskog turizma. Prirodni turistički resursi se dijele na klimatske, hidrografske, reljef te biljne i životinjske vrste (flora i fauna) te slijedom toga izdvojiti najvažnije karakteristike za područje okolice Zagreba.

Umjerena kontinentalna klima s toplim ljetima i umjereno hladnim zimama, povremeno sa snježnim padalinama. Najviše padalina ima u kasno proljeće, rano ljeto i jesen, a najmanje u zimi i u rano proljeće.⁷⁵ Nema izrazito sušnih niti vlažnih razdoblja, a godišnja količina padalina smanjuje se od zapada prema istoku.

Na zapadu Zagrebačke županije prevladavaju brežuljkasti i gorski krajevi, a na jugu i istoku nizine. Najviši su dijelovi Žumberačka gora i Samoborsko gorje na jugozapadu i rubni dijelovi Medvednice na sjeveru. Na jugu niske Vukomeričke gorice razdvajaju nisko Turopolje od donjeg Pokuplja. Najveće ravnice pružaju se na istoku, u porječju rijeke Lonje.⁷⁶ Tla su srednje kakvoće. Uz rijeke i u vlažnijim nizinama prevladavaju aluvijalna i močvarna glejna tla, na ocjeditim ravničarskim dijelovima pseudoglejna tla, a u brdskim predjelima smeđa kisela i lesivirana tla.⁷⁷

Sava je najveća rijeka, a njezinom porječju pripadaju sve ostale rijeke u Županiji Kupa, Lonja, Krapina, Sutla, Odra i drugo. U jastrebarskom kraju i Pokuplju ima nekoliko ribnjaka. Crna mlaka dijelom je pretvorena u ribnjak, a dijelom je očuvana kao močvara i ptičji rezervat. U županiji ima nekoliko jezera koja su nastala vađenjem šljunka pokraj Velike Gorice i Zaprešića.

⁷⁵ Demonja, D., Ružić, P. : Prirodna i antropogena osonova turizma Hrvatske, Sociologija i prostor, Vol. 51, No. 195 (1), 2013., str. 56

⁷⁶ Turistička zajednica Zagrebačke županije, <https://www.tzzz.hr/> (pristupljeno 18.10.2019.)

⁷⁷ Ibid.

Najviše očuvanih šuma ima u gorskim krajevima i niskim i slabo naseljenim naplavinim dijelovima Pokuplja.⁷⁸ U vlažnim nizinama, prevladava hrast lužnjak, na ocjeditim dijelovima i prigorjima hrast kitnjak, a u brdskim krajevima bukva, mjestimično s jelom.

Od ugroženih životinja okolice Zagreba ističu se zmije bjelouške i riđovke, daždevnjak, kuna zlatica i kuna bjelica, lasica, lisica, jazavci, puhovi te brojne ptice od kojih valja istaknuti čavku, grlicu, kosa, crnu i sivu žunu te sovu ušaru.

Na području Zagrebačke županije, koja je složene geološke građe, nalaze se stijene koje se razlikuju po stratigrafskoj pripadnosti i po litološkom sastavu. To je područje na kojem se sučeljava više tektonskih jedinica različite starosti i jačine djelovanja. Iz tog razloga su pojedini dijelovi županije vrlo složene tektonske građe, kao što je područje Medvednice, dok su druga područja blago tektonski poremećena poput primjerice jugoistočnog dijela područja koji pripada Panonskom bazenu.⁷⁹

3.2.2. Antropogeni resursi

Za razliku od prirodnih turističkih resursa koja u pravilu imaju rekreativna svojstva i djeluju na čovjekove fiziološke potrebe, društveni odnosno antropogeni ili atropični turistički resursi djeluju na psihičke funkcije čovjeka.⁸⁰ Razlikuju se :⁸¹

1. kulturnopovijesni resursi,
2. etnosocijalni resursi,
3. umjetnički resursi,
4. manifestacijski resursi,
5. ambijentalni resursi.

Pojedini resursi po intenzitetu djelovanja mogu samostalno utjecati na dolazak turista, dok se većina pojavljuje u kombinaciji s drugim resursima koji im povećavaju stupanj atraktivnosti (komplementarni resursi). Prostor je privlačan posjeduje li društvene atrakcije u koje se ubrajaju spomenici kulture, pučka kultura, stanovanje i prehrana, narodni pučki običaji i

⁷⁸ Turistička zajednica Zagrebačke županije, <https://www.tzzz.hr/> (pristupljeno 18.10.2019.)

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Bilen, M. : *Turizam i prostor*, Veleučilište u Karlovcu, Karlovac, 2006., str. 24

⁸¹ Ibid., str. 25

pučka materijalna kultura sa starim zanatima, proizvodima, suvenirima, kulturne ustanove i priredbe, zabavne, sportske i gospodarske manifestacije.

Temeljne antropogene prednosti okolice Zagreba su osim navedenog bogatstva prirodnih resursa i selo, koje je zadržalo tradicionalni, autentični hrvatski karakter (stil života, gostoljubivost, običaje, lokalna događanja, itd.), raznolika kulturna ponuda ruralnih područja (kulturno – povijesna baština), bogata i raznolika te autohtona enogastronomska ponuda te pozitivan stav lokalnih sudionika prema razvoju turizma na ovom području.

Okolica Zagreba je područje bogato raznovrsnom kulturnom baštinom. Osim brojnih materijalnih ostataka, koji svjedoče o kontinuiranoj prisutnosti čovjeka na ovim prostorima, očuvan je i veliki dio nematerijalne baštine. To je područje živih (pra)ostataka pradavnih običaja i vjerovanja, njihovih transformiranih i ponovno oživljenih oblika. Razni običaji i znanja predstavljaju se na brojnim manifestacijama i priredbama u zemlji i svijetu, a sve više se implementiraju i u suvremeni život.⁸² Razonodi i zabavi turista pridonose raznovrsne i brojne priredbe.

Seoski identitet, posebno tradicijski, važan je u razvoju seoskog turizma. Seoski identitet u okolici Zagreba vidljiv je u :⁸³

- uređenju kamenih i drvenih kuća
- u selima koja se obnavljaju pod nadzorom konzervatorskih zavoda i zavoda za zaštitu spomenika kulture (koriste se prirodni materijali, kamen, drvo, a se izbjegava pretjerano betoniranje, asfaltiranje, plastika, i drugi umjetni materijali),
- tradicijskim alatima skupljenim i prezentiranim turistima u privatnim zbirkama i muzejskim postavima,
- organiziranim turističkim prijemima, zabavama, priredbama, smotrama s izvođačima u tradicijskoj odjeći i obući, s tradicijskim glazbalima i plesom,
- organizaciji turnira pučkih igara, olimpijada s pučkim igrama u trajanju više dana,
- obnovi i zaštiti tradicijskih komunalnih objekata (izvora pitke vode, lokava, puča, putova, staza) i stavljajući ih u funkciju vodenoga parka, biciklističke staze i slično,
- uređenju okućnica na tradicijski način (cvjećnjak, dvorište, vrt),

⁸² Demonja, D., Ružić, P. : *Prirodna i antropogena osonova turizma Hrvatske*, Sociologija i prostor, Vol. 51, No. 195 (1), 2013., str. 58

⁸³ Turistička zajednica Zagrebačke županije, <https://www.tzzz.hr/> (pristupljeno 19.10.2019.)

- uređenju prirodnih atrakcija u okolici i njihovom osposobljavanju za posjete turista,
- ukrašavanju prostorijskih u agroturističkim i ostalim objektima u ruralnoj sredini sa slikama i motivima seoskoga identiteta,
- uređenju etno-kuća, gospodarskih zgrada, obnovi tradicijskih zanata i radionica, etno-sela sa svim elementima seoskoga identiteta (štale sa životinjama, gnojnice, stogovi sjena i slame, vrtovi s voćem i povrćem, cvjetnjaci, i drugo),
- uređenju etno-muzeja s postavama života i rada na selu u prošlosti.

Turisti u selima okolice Zagreba mogu vidjeti i doživjeti domaće životinje, uređene kuće i sela s očuvanim elementima tradicijske gradnje, uređene bare, poljske putove kojima je namijenjena turistička svrha, probati jela pripremljena na tradicijski način i druge elemente seoskoga identiteta. Očuvani seoski identitet, namijenjen u turističke svrhe važna je pretpostavka razvoja turizma na ruralnom prostoru okolice Zagreba.

3.3.Promocija ruralnog turizma okolice Zagreba

Vodeću ulogu u promociji ruralnog turizma u okolici Zagreba ima Turistička zajednica Zagrebačke županije. Ona prema Zakonu o turističkim zajednicama i promicanju hrvatskog turizma te Statutu Turističke zajednice Zagrebačke županije, obavlja sljedeće zadaće :⁸⁴

- promocija turističke destinacije na razini Županije samostalno i putem udruženog oglašavanja,
- upravljanje javnom turističkom infrastrukturom,
- sudjelovanje u definiranju ciljeva i politike razvoja turizma te izrada strategije razvoja turizma na razini Županije u svezi s politikom planiranja razvoja turizma na nacionalnoj razini,
- promocija turističke ponude Županije u Republici Hrvatskoj i njezino obogaćivanje te kreiranje novih proizvoda turističke regije,
- pružanje stručne i svake druge pomoći turističkim zajednicama s područja Županije u pitanjima važnim za njihovo djelovanje i razvoj,
- poticanje i pomaganje razvoja turizma na područjima koja nisu turistički razvijena,

⁸⁴ Turistička zajednica Zagrebačke županije, <https://www.tzzz.hr/> (pristupljeno 19.10.2019.)

- poticanje, očuvanje, unapređivanje i promicanje svih postojećih turističkih resursa i potencijala,
- prikupljanje i obrada podataka o turističkom prometu i izrada polugodišnjih i godišnjih izvješća,
- ustrojavanje jedinstvenog turističkog informacijskog sustava, sustava prijave i odjave turista i statističke obrade prema turističkim zajednicama nižeg ustroja i Hrvatskoj turističkoj zajednici te drugi poslovi propisani Zakonom i propisima.

U godišnjem programu rada Turističke zajednice Zagrebačke županije za 2019. godinu navedeni su strateški ciljevi razvoja ruralnog turizma Županije :⁸⁵

1. oživljavanje ruralnog prostora i uravnotežen razvoj svih područja Županije,
2. usmjeravanje, informiranje i educiranje poljoprivrednika,
3. diverzifikacija gospodarskih djelatnosti i izvora dohotka na ruralnom prostoru,
4. poticanje i revitalizacija tradicijskih obrta,
5. razvoj turističke infrastrukture na ruralnom prostoru,
6. poticanje malog obiteljskog poduzetništva u turizmu.

Osim Turističke zajednice Zagrebačke županije, značajnu ulogu u promociji ruralnog turizma imaju i turoperatori koji na svojim platformama promiču aktivni odmor i odmor u ruralnom prostoru što motivira sve veći broj turista za provođenje svog slobodnog vremena upravo u pogledu tog specifičnog oblika turizma. Turoperatori i turističke agencije u paket-aražmane uključuju segmente ruralne turističke ponude i pomoću različitih prodajnih kanala ujedno vrše promociju ruralnog turizma na domaćem i inozemnom turističkom tržištu.

Promocija ruralnog turizma na razini na nacionalnoj razini pokrenuta je izradom nacionalnog kataloga ruralnog turizma od strane Hrvatske gospodarske komore i Ministarstva turizma Republike Hrvatske objavljenom 2015. godine. Nacionalni katalog objedinjuje ponudu ruralnog prostora Republike Hrvatske zajedno s pobrojanim prirodnim i antropogenim turističkim resursima, pružateljima različitih usluga u turizmu i ugostiteljstvu, prometnim pravcima te običajima i tradicijskim aktivnostima pojedinih regija.⁸⁶

Udruga ruralnog turizma Hrvatske u suradnji s Turističke zajednice Zagrebačke županije i ostalim partnerima u 2019. godini organizirano radi na popularizaciji ruralnog turizma okolice Zagreba kroz slogan *Idemo na selo*. Cilj projekta je popularizacija ruralnog turizma Zagreba i

⁸⁵ Turistička zajednica Zagrebačke županije, <https://www.tzzz.hr/> (pristupljeno 19.10.2019.)

⁸⁶ Hrvatska gospodarska komora, <https://www.hgk.nacionalnikatalog.hr/> (pristupljeno 19.10.2019.)

okolice, boravka na selu, kao i promocija domaćih proizvoda kao odličnih motiva za provođenje slobodnog vremena.⁸⁷ Uz domaću eno i gastro ponudu, promociju zdravog načina življenja, prirodu i svjež zrak te ostalu ponudu aktivnog turizma u cijeloj destinaciji, okolica Zagreba nudi odličan odmak od užurbane gradske vreve na svega par kilometara od Zagreba.

3.4. Turističko pozicioniranje okolice Zagreba

Promotivne aktivnosti u cilju poticanja razvoja ruralnog turizma okolice Zagreba uključuju :⁸⁸

1. dugoročnu održivost, očuvanje autohtonih vrijednosti u prostoru, obnovu urbanih središta i objekata u propadanju,
2. aktivaciju neiskorištenih resursa te sinergijski razvoj poljoprivrede veće dodane vrijednosti.

Zagrebačka županija je trenutno vodeća hrvatska kontinentalna regija aktivnog odmora koja privlači posjetitelje kroz cijelu godinu, a svoj razvoj temelji na netaknutoj i očuvanoj prirodi, bogatstvu vode, bogatoj kulturno-povijesnoj baštini, lakoj dostupnosti i ljubaznim domaćinima, tradicionalnoj gastronomiji temeljenoj na lokalnim namirnicama i bogatstvu prostora. Vizija budućeg razvoja turizma Županije obuhvaća u velikoj mjeri elemente ponude ruralnog turizma (ekoturizam, enogastronomski turizam, seoski, lovni, kulturni turizam i drugo) temeljenog na načelima aktivnog provođenja slobodnog vremena i boravka u prirodi.

Okolica Zagreba turizam razvija profesionalno, podupire razvoj poduzetništva i poljoprivrednih proizvoda dodane vrijednosti na zadovoljstvo čitave zajednice podižući cjelokupnu kvalitetu života Zagrebačke županije, otvarajući nova radna mjesta i ostvarujući veći gospodarski rast.⁸⁹ Također se podiže svijest svih stanovnika o važnosti turizma i koristima istog za lokalnu zajednicu i na taj način poticati ih da se aktivno uključe u razvoj. Profesionalno se grade turistički proizvod koji će odgovarati potražnji i očekivanjima sve zahtjevnijih suvremenih turista te se kroz razvoj i upravljanje turizmom vodi načelima održivog razvoja stvarajući jedinstveni turistički brend koji se prilagođava potrebama turističkog tržišta kako bi se osigurala konstantna prepoznatljivost okolice Zagreba.

⁸⁷ Turistička zajednica Zagrebačke županije, <https://www.visitzagrebcounty.hr/> (pristupljeno 19.10.2019.)

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Ibid.

Takvim turističkim pozicioniranjem cilj je okolicu Zagreba predstaviti kao prostor na kojem turist provodi kvalitetno vrijeme aktivnog odmora otkrivajući iskustva u ruralnom području koje pruža mogućnosti personaliziranog kontakta domaćina i turista u pogledu sudjelovanja u različitim aktivnostima, posebice u pogledu enogastronomije (područje Jastrebarskog).⁹⁰

3.5.SWOT analiza ruralnog turizma okolice Zagreba

Na temelju obilježja ruralnog turizma okolice Zagreba tablica 2 prikazuje SWOT analizu sa sažetim prikazom prednosti, slabosti, prilika i prijetnji ruralnog turizma.

Tablica 2. SWOT analiza ruralnog turizma okolice Zagreba

SNAGE	SLABOSTI
Ljepota i očuvanost pejzaža	Zagađenje okoliša
Bogata ruralna baština i tradicija	Sve veća konkurencija na tržištu ruralnog turizma RH
Autohtona gastroenološku ponuda	Nedostatak smještajnih kapaciteta
Bogata kulturna baština	Nedostatna promocija
Prepoznatljivost ruralno – turističke regije	Nedostatak ponude složenih turističkih proizvoda
Dobra prometna povezanost s okolnim regijama	Nedovoljna valorizacija prirodnih resursa područja
Briga o okolišu (održivost)	
Raspoloživost fondova i programa EU	
Povoljan geoprometni položaj	
Kvaliteta lokalne prometne infrastrukture	
PRILIKE	PRIJETNJE
Praćenje potreba i želja turista	Inovacije usluga konkurencije
Državni poticaji i poticaji EU	Loši poslovni potezi gospodarstva RH
Etabliranost na turističkom tržištu	Nedovoljna razina znanja o destinacijskom menadžmentu
Nezasićenost tržišta ponudom ruralnog turizma	Zagađenje okoliša
Širenje na tržište EU	Nedovoljna iskorištenost državnih poticaja i poticaja EU
Inovacije usluga na području ruralnog turizma	Sve manji interes i promicanje tradicionalnih zanata

Izvor : Autor rada (20.10.2019.)

Iz tablice 2 je vidljivo kako se najveće snage ruralnog turizma okolice Zagreba ogledaju kroz ljepotu i očuvanost pejzaža, bogatu ruralnu baštinu i tradiciju, autohtonu gastroenološku ponudu i bogatu kulturnu baštinu, dok se najveće slabosti ogledaju kroz zagađenje okoliša, sve veću konkurenciju na tržištu ruralnog turizma Republike Hrvatske, nedostatak smještajnih kapaciteta i nedostatak promocije. Najveće prilike ruralnog turizma okolice Zagreba se ogledaju kroz praćenje potreba i želja turista, državne poticaje i poticaje Europske unije, etabliranost na turističkom tržištu i nezasićenost tržišta ruralnog turizma, dok se najveće

⁹⁰ Turistička zajednica Zagrebačke županije, <https://www.visitzagrebcounty.hr/> (pristupljeno 19.10.2019.)

prijetnje ogledaju kroz inovacije usluga konkurencije, loše poslovne poteze gospodarstva Republike Hrvatske, nedovoljnu razinu znanja o turističkom menadžmentu i zagađenje okoliša.

3.6. Smještajni objekti okolice Zagreba u funkciji ruralnog turizma

Osnovne djelatnosti u ruralnom turizmu su turističke djelatnosti (pružanje usluga u turizmu) i ugostiteljske djelatnosti koje podrazumijevaju pripremanje hrane i pružanje usluga prehrane, pripremanje i usluživanje pića i napitaka te pružanje usluga smještaja. Smještajni objekti dijele se na osnovne, u koje se ubrajaju objekti iz skupine hoteli (hotel, aparthotel, turističko naselje, turistički apartmani, pansion itd.) i na komplementarne u koje se ubrajaju objekti privatnog smještaja, kampovi, kamp odmorišta, kuće za odmor, planinski i lovački domovi i slično.

U okolici Zagreba u funkciji smještaja za potrebe ruralnog turizma postoje specijalizirani objekti, seoska (seljačka) domaćinstva u kojima se razlikuju vinotočje (kušaonica), izletišta, soba, apartman i kamp. Objekt u seoskom domaćinstvu funkcionalna je cjelina na seljačkom gospodarstvu u kojem se gostima, ovisno o vrsti, pružaju ugostiteljske usluge pripremanja i usluživanja jela, pića i napitaka, uobičajenih za kraj u kojem se nalazi seljačko domaćinstvo, iz poljoprivrednih proizvoda pretežito vlastite proizvodnje, usluge smještaja te ostale usluge u funkciji turističke potrošnje.

Premda da se soba, apartman i kamp kategoriziraju, ne postoji službena evidencija vinotočja (kušaonica), izletišta ili općenito seoskih domaćinstava, pa tako u statističkim dokumentima nije vidljivo koliki se broj takvih objekata nalazi na ruralnom području, odnosno služi za svrhe smještaja u ruralnom turizmu. Jedina evidencija u pogledu objekata na ruralnom prostoru je evidencija *Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju* koja vodi Upisnik OPG-ova kao javnu službenu evidenciju u elektroničkom obliku koja sadržava podatke o subjektima u organizacijskom obliku OPG-a. Vlasnici, točnije fizičke osobe mogu u organizacijskom obliku OPG-a obavljati sljedeće dopunske djelatnosti: proizvodnju poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, proizvodnju neprehrambenih proizvoda i predmeta opće uporabe na OPG-u, pružanje ugostiteljskih, turističkih i ostalih usluga na OPG-u te pružanje ostalih sadržaja i aktivnosti na OPG-u i takve su dopunske djelatnosti dužni upisati u Upisnik dopunskih djelatnosti na OPG-u.

U okolici Zagreba, što obuhvaća područje od oko 50 km udaljenosti od Grada Zagreba zabilježeno je 2017. godine ukupno 5.554 OPG-a, dok ih je 2018. godine zabilježeno ukupno 5.628.⁹¹ U okolici Zagreba se iz godine u godinu bilježi porast broja OPG-ova. Tako je porast u 2017. godini iznosio 1,8%, u odnosu na prethodnu 2016. godinu, dok je u 2018. zabilježen porast za 5,2% u odnosu na 2017. godinu. S brojem OPG-ova iz 2018. godine okolica Zagreba zaostaje za prosjekom broja OPG-a na razini Republike Hrvatske koji iznosi 7.507 gospodarstava. Okolica Zagreba također bilježi i porast broja postelja što se odnosi na postelje u komplementarnim smještajnim objektima, točnije domaćinstvima, odnosno privatnom smještaju.

Od ukupnog broja postelja u okolici Zagreba u 2018. godini 28,6% od ukupnog broja postelja nalazi se na području grada Jastrebarskog, a 22,9% na području Klinča Sela te 21,5% na području Žumberka.⁹² Navedena područja su nositelji razvoja ruralnog turizma okolice Zagreba te ujedno predstavljaju atraktivnosti pomoću kojih je uz ostale razvijene elemente turističke ponude moguće razvijati integrirani turistički proizvod koji bi bio osnova razvoja gospodarstva čitavog područja okolice Zagreba. Hoteli okolice Zagreba ne djeluju u funkciji razvoja ruralnog turizma. Okolica Zagreba je područje koje je oskudno u pogledu kampova kao smještajnih objekata u funkciji razvoja ruralnog turizma.

Broj dolazaka turista u 2018. godini povećan je za 47% u odnosu na 2015. godinu, dok je takav porast u strukturi noćenja rezultirao povećanjem istih za 56%.⁹³ Statistika potvrđuje kako okolica Zagreba iz godinu u godinu postaje sve privlačnija destinacija turistima koji su se 2018. godini destinaciji zadržali prosječno 1,6 dana.⁹⁴ Najposjećenija destinacija okolice Zagreba i Zagrebačke županije u razdoblju od 2015. do 2019. godine je grad Jastrebarsko koje godišnje posjeti oko 350.000 turista.⁹⁵

U okolici Zagreba je u 2018. godini ostvareno je 43,7% ukupnih dolazaka turista, odnosno 44% ukupnog broja noćenja, s time da je 32% tih noćenja ostvareno u gradu Jastrebarskom.⁹⁶ Čak trećina ukupnog turističkog prometa okolice Zagreba i Zagrebačke županije ostvaruje se u na području grada Jastrebarskog, dok je ostatak neravnomjerno raspoređen na ostatak Županije.

⁹¹ Državni zavod za statistiku, <https://www.dzs.hr/> (pristupljeno 19.10.2019.)

⁹² Ibid.

⁹³ Ibid.

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ Ibid.

⁹⁶ Ibid.

Iako se mnogi Zagrepčani tijekom vikenda, posebno u zimsko doba, najčešće vole uputiti na poznatu zagrebačku goru Sljeme, u okolici Zagreba postoji cijeli niz atraktivnih smještajnih objekata u funkciji ruralnog turizma na kojima se, uz tipični seoski ugođaj, nude i zabavni sadržaji. U smjeru Hrvatskog zagorja, u mjestu Luka, na samo 20 kilometara udaljenosti od Zagreba, nalazi se nekoliko tipičnih drvenih zagorskih kuća u čijoj je blizini restoran *Dva potoka* gdje se njeguje tradicija ruralnog turizma i nude ukusni autohtoni specijaliteti i brojna domaća vina obližnjih vinogorja.⁹⁷ Domaćinstva na ovom području imaju prihvatne kapacitete za šest do deset osoba u vidu dvokrevetnih i jednokrevetnih soba. Svi su objekti uređeni u rustikalnom stilu.

U smjeru Samoborskog gorja nalazi se također nekoliko domaćinstava među kojima valja istaknuti objekt *Lijepo brdo Žumberak*. To je ruralna kameno-drvena kuća u koju se može smjestiti do šest osoba, a nalazi se u samom srcu Parka prirode Žumberak, oko 50 kilometara od Zagreba.

Na udaljenosti od oko 20 kilometara od Zagreba nalazi se desetak domaćinstava među kojima valja istaknuti domaćinstvo *Etno kuća pod Okićem* koja uz seoski ugođaj u autentičnom ambijentu pruža mogućnost dodatne zabave u vidu planinarenja, obilaska i razgledavanja male zavičajne ruralne tradicijske zbirke te uživanja u lokalnim specijalitetima. Ovo domaćinstvo ima prihvatne kapacitete za deset osoba, dok ostala domaćinstva u neposrednoj blizini imaju prihvatne kapacitete za pet do sedam osoba. Svi su objekti uređeni u rustikalnom stilu.

U blizini *Etno kuće pod Okićem* nalazi se i izletište *Divlje vode*, jedno od najljepših izletišta u okolici Zagreba. Izletište ima veliki ribnjak, stoga se u sklopu domaćinstava u neposrednoj blizini ovog izletišta nude se pretežito riblji specijaliteti, ali i brojna druga lokalna jela.

U smjeru Jastrebarskog nalaze se još dva domaćinstva, *Repro-eko Farm* udaljeno svega 35km od Zagreba, koje za razliku od mnogih drugih gospodarstava u svojoj gastronomskoj ponudi ima isključivo vegetarijanske specijalitete, a osim uživanja u bogatoj gastro ponudi posjetitelji se na imanju mogu okušati i u pravim seoskim aktivnostima poput rekreativnog rada na zemlji, u pletenju košara uz vatru te lončarenju. Ovo domaćinstvo ima prihvatne kapacitete za deset osoba, a još 6 osoba može noćiti na dodatnim krevetima u 2 dnevne sobe.⁹⁸ Objekt je

⁹⁷ Turistička zajednica Zagrebačke županije, <https://www.visitzagrebcounty.hr/> (pristupljeno 19.10.2019.)

⁹⁸ Repro eko Farm, <https://www.reproeko.com/> (pristupljeno 19.10.2019.)

uređen u rustikalnom stilu. U ovom se objektu mogu organizirati i vjenčanja te druge proslave kapaciteta do sto uzvanika.

U blizini Klinča Sela se nalazi i domaćinstvo *Pri Naceku* gdje se uz odličnu domaću hranu i tipičan seoski ugođaj posjetitelji mogu okušati i u planinarenju, sportskom penjanju, lovu i pčelarstvu. Ovo domaćinstvo ima prihvatne kapacitete za četrnaest osoba.⁹⁹ Objekt je uređen u rustikalnom stilu.

Istočno od Zagreba također ima nekoliko domaćinstava među kojima valja istaknuti domaćinstvo *Janković* u selu Stara Marča između Zagreba i Ivanić Grada. Ovo imanje je smješteno uz sam rub šume iz koje na hranjenje svakodnevno dolazi cijelo krdo srna i jelena lopatara. Ovo domaćinstvo ima prihvatne kapacitete za deset osoba.¹⁰⁰ Objekt je uređen u rustikalnom stilu. Usred imanja nalazi se atraktivna drvena brvnara s eko voćnjakom, poribljeno jezero s otočićem i sjenicom, sportsko-rekreacijski tereni te sjenica za 70 osoba gdje se za vrijeme toplijih dana može objedovati. Na imanju postoji mogućnost kampiranja, organiziranja škola u prirodi, edukativnih radionica, teambuildinga, manifestacija i ostalih aktivnosti i događanja, a u ponudi je i cijeli niz sportskih aktivnosti (trekking po šumi, ribolov u jezeru ili obližnjoj rijeci te gađanje lukom i strijelom).¹⁰¹

U neposrednoj blizini domaćinstva *Janković* se nalazi i domaćinstvo *Kezele* s mnogim domaćim životinjama, a ukusna gastronomska ponuda popraćena je i kvalitetnom ponudom vina iz vlastitog vinskog podruma. Ovo domaćinstvo ima prihvatne kapacitete za šest osoba.¹⁰² Objekt je uređen u rustikalnom stilu.

U malom selu Habijanovcu kraj Vrbovečke Dubrave, na udaljenosti 50 km istočno od Zagreba, smješteno je domaćinstvo *Zrno* s klasičnom ruralnom ponudom, ali i prirodnim bazenom za kupanje te velikim igralištem za djecu. U sklopu imanja izgrađen je i veći istraživačko-edukacijski centar u kojem se održavaju seminari i radionice zdravog uzgoja biljaka i zdravog spravljanja jela. Ovo domaćinstvo nudi smještaj u vidu šest dvokrevetnih soba i na 12 dodatnih pomoćnih ležajeva.¹⁰³ Objekt je rustikalno uređen.

Na putu prema Zelini u sklopu Zelinske vinske ceste ima nekoliko seoskih domaćinstava od kojih je najpoznatije domaćinstvo *Ljubekov gaj* koje ima prihvatne kapacitete za osam osoba.

⁹⁹ Turistička zajednica Zagrebačke županije, <https://www.visitzagrebcounty.hr/> (pristupljeno 19.10.2019.)

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ Ibid.

3.7. Seoski turizam kao nositelj razvoja ruralnog turizma okolice Zagreba

Ruralni turizam je alat koji prepoznaje i vrednuje prirodno i kulturno bogatstvo, štiti ga od zaborava i uništenja, a seoski turizam izravno potiče stabilan i trajan gospodarski rast, pomaže stvaranje novih radnih mjesta i sprječavanje iseljavanja ruralnog područja. Seoski turizam kao nositelj razvoja ruralnog turizma ima snažan utjecaj na rast i razvoj pojedinog područja i to kroz zapošljavanje, poticaj razvoja područja te opći gospodarski boljitak područja.

Seoski turizam omogućuje plasman vlastitih poljoprivrednih proizvoda s dodanom vrijednošću čime direktno utječe na povećanje prihoda u ruralnom prostoru, a time i prihoda lokalne zajednice i države. Važnost seoskog turizma ogleda se u spoju poljoprivredne proizvodnje, proizvodnje tradicionalnih proizvoda, prezentiranja tradicijskih usluga, enogastrono ponude i turističkih usluga, a njegov razvoj temelji se na održivom razvoju.

Seoski turizam omogućuje istraživanje netaknute prirode uz upoznavanje s kulturom i tradicijom određenog područja, no još je uvijek nedovoljno razvijen u većini zemalja svijeta, pa tako i u Republici Hrvatskoj. Ranije u radu spomenuta Austrija predstavlja pozitivan globalni primjer zemlje sa razvijenim ruralnim i seoskim turizmom. Republika Hrvatska i Austrija su otprilike jednaki površinom i po raskoši prirodnih bogatstava, a ipak bitno različiti kad su u pitanju ekonomske prilike i standard građana. Austrija bilježi tek nešto više noćenja, ali znatno veće prihode od turizma. Razlog tomu je konstantno ulaganje u razvoj ruralnog turizma, u poljoprivredne djelatnosti, inovacije u turizmu i kvalitetu života na selu.¹⁰⁴

Austrija ima snažan *citybreak* turizam, ali turističke aktivnosti u ruralnom prostoru donose najviše prihoda. Turizam u austrijskom BDP-u sudjeluje s 8,8%. Austrija ima 9 pokrajina i svaka od njih ima svoju strategiju razvoja turizma i ured za marketing, ali je njihova suradnja na nacionalnoj razini ključna za kontinuirani uspješni turistički razvoj.¹⁰⁵ U prošlog godini je Austrija ugostila gotovo 30 milijuna stranih gostiju i preko 13 milijuna domaćih te ostvarila ukupan rast od 4%.¹⁰⁶ Ukupan prihod od seoskog turizma u Republici Hrvatskoj je samo 1%.¹⁰⁷ Pitanje koje se treba postaviti zašto se u Republici Hrvatskoj ne uspijeva iskoristiti potencijal od 93% državnog teritorija koji se vodi kao ruralno područje.

¹⁰⁴ Cimerfraj, <https://www.cimerfraj.hr/> (pristupljeno 20.10.2019.)

¹⁰⁵ Seoski turizam Republike Hrvatske, <https://www.seoskiturizam.hr/> (pristupljeno 20.10.2019.)

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ Hrvatska gospodarska komora, <https://www.hgk.hr/> (pristupljeno 20.10.2019.)

Osnovni problem ruralnog razvoja Austrije je odljev intelektualno i radno sposobnog stanovništva iz sela u gradove. U Republici Hrvatskoj je situacija znatno lošija zbog ekonomskih prilika i iseljavanja stanovništva, posebice s područja Slavonije. Loše stanje u Republici Hrvatskoj je posljedica nedovoljno financijskih sredstava za poduzetničke projekte vezane uz turizam, manjka resursa i uvjeta za razvoj turizma te nezainteresiranosti stanovništva za bavljenje turizmom, ponajviše zbog manjka sredstava da započnu i razviju vlastitu turističku djelatnost.¹⁰⁸ U tim područjima često je i visoka stopa nezaposlenosti, prevladava staro stanovništvo, ljudi su siromašni i sve to utječe na nerazvijenost poduzetništva u turizmu.¹⁰⁹

Seoski turizam okolice Zagreba pokazuje pozitivan smjer razvoj u odnosu na druga područja Republike Hrvatske. Uz područje okolice Zagreba seoski turizam je razvijen u Istri, okolici Dubrovnika te mali broj gospodarstava dalmatinske Zagore i Baranje. Ogroman potencijal za razvoj seoskog turizma ima Slavonija i ostali kontinentalni dijelovi Republike Hrvatske koji još njeguju poljoprivrednu tradiciju i nadaleko poznatu gostoljubivost ljudi.

Razvijenost seoskog turizma okolice Zagreba i opći razvitak ruralnog turizma okolice Zagreba temelje se ponajprije na suradnji i umrežavanju, načinu na koji današnji turisti razmjenjuju svoja iskustva i preporuke. Umrežavanje nudi mogućnost otvaranja novih prodajnih kanala i stvaranja jakih marketinških kampanja udruživanjem svih partnera. Naglasak je na suradnji poljoprivrednih gospodarstava, proizvođača hrane i različitih potrepština, pružatelja usluga smještaja i ostalih turističkih proizvoda, što nije slučaj na razini države. Prednosti ovog načina povezivanja su brojne, od suradnje poljoprivrednih i gastronomskih subjekata što dovodi do rasta prodaje proizvoda OPG-ova i turističkih usluga do postavljanja provjerenih standarda kvalitete koji privlače goste u destinaciju.¹¹⁰

Područja sa razvijenim seoskim turizmom uključujući i okolicu Zagreba također koriste združeno oglašavanje koje gostima nudi informacije o raznim uslugama na jednom mjestu što olakšava pristup različitim ciljnim skupinama čime se štedi vrijeme i novac utrošeni u marketing, dok se istovremeno gradi prepoznatljivi identitet hrvatskog sela.¹¹¹

¹⁰⁸ Seoski turizam Republike Hrvatske, <https://www.seoskiturizam.hr/> (pristupljeno 20.10.2019.)

¹⁰⁹ Ibid.

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ Ibid.

3.8. Seoska domaćinstva okolice Zagreba

Trendovi u svjetskom turizmu prilično su promjenjiva kategorija, a povećana potražnja za seoskim domaćinstvima jedan je od aktualnijih. Raste broj turista koji umjesto komfora moderno opremljene, ali nerijetko hladne i sterilne hotelske sobe, radije biraju boravak u starinskoj kući nekog seoskog imanja, koja nudi mnogo neposredniji dodir sa domaćim običajima i lokalnom kulturom. Okolica Zagreba izuzetno je zanimljiva turistima zbog povoljnog geoprometnog položaja, dobre infrastrukture, prirodnih i antropogenih obilježja područja, autohotne enogastronomске ponude i drugo.

Seoska domaćinstva okolice Zagreba prilagođena za prihvata gostiju kombiniraju domaćinski pristup i vrhunsku gastronomiju u autentičnom lokalnom ambijentu. Prekrasna priroda koja ih okružuje doprinosi iznimnom osjećaju odmora i relaksacije, a starinske kuće u kojima se odsjeda, prepune izvornih predmeta iz prošlosti, pružaju zbilja osobit ugođaj. Slika 1 prikazuje seosko domaćinstvo u okolini Zagreba.

Slika 1. Seosko domaćinstvo okolice Zagreba

Izvor : Seoska domaćinstva Zagrebačke županije, <https://www.seoskadamacinstva-zg.hr/> (pristupljeno 21.10.2019.)

Lokalne delicije karakteristične baš za okolicu Zagreba poput raznih štrudli od voća i domaćeg sira, zagrebačkog odreska, purice i mlinaca, sušenog suhog mesa, sarmi, lovačkih gulaša, štrukli, gibanica, sira i vrhnja, šunke u kruhu, zlevanke, čvaraka i slično pristižu iz toplih kuhinja ljubaznih domaćica. Slika 2 prikazuje pripremu tradicionalnog lovačkog (srnećeg) gulaša u okolini Zagreba.

Gostima se uz tradicionalna jela nudi najbolja čašica domaćeg vina ili rakije, ali i mnoštvo sadržaja poput od razgledavanja ergele konja uz mogućnost jahanja te vožnje seljačkim

kolima do iznajmljivanja ribičke opreme i čamaca. Na seoskim gospodarstvima najmlađi uživaju u igri na svježem zraku uz druženje sa brojnim domaćim životinjama.

Slika 2. Priprema tradicionalnog lovačkog (srnećeg) gulaša u okolici Zagreba

Izvor : Seoska domaćinstva Zagrebačke županije, <https://www.seoskadamacinstva-zg.hr/> (pristupljeno 21.10.2019.)

U suglasju s prirodom i tišinom koje destinacije okolice Zagreba nude, brojni gosti se rado vraćaju mjestima u okolici Zagreba koja oduševljavaju svojom prirodnom ljepotom i eko bogatstvom. Seoska domaćinstva okolice Zagreba postaju tako mjesta susreta, druženja, zabave, stvaranja brojnih uspomena i doživljaja koja se stvaraju uz tradicionalna jela i pića koja postaju tradicijsko blago područja, prepoznatljivo u Republici Hrvatskoj, ali i svijetu. U nastavku rada će biti predstavljena dva seoska domaćinstva područja okolice Zagreba, seosko domaćinstvo *Repro eko Farm* i seosko domaćinstvo *Pri Naceku*, oba smještena na području od Klinča Sela prema Jastrebarskom.

3.8.1. Seosko domaćinstvo *Repro eko Farm*

Repro eko Farm je seosko domaćinstvo, odnosno organska farma. Repro Eko Farma stara je oko 100 godina. Godine 2002. supružnici Dragica i Drago Repar su naslijedili farmu i počeli s renoviranjem.¹¹² Ovo obiteljsko domaćinstvo je službeno otvoreno 2017. godine, a u svojoj ponudi ima isključivo vegetarijansku i vegansku ponudu gastroponudu, smještaj, mogućnost organizacije vjenčanja i drugih svečanosti te obnove duha i tijela kroz joga retreatove. Domaćinstvo se nalazi u mjestu Volavje na 35km udaljenosti od Zagreba.¹¹³

¹¹² Turistička zajednica Grada Jastrebarsko, <https://www.tzgj.hr/> (pristupljeno 21.10.2019.)

¹¹³ Ibid.

Registrirane djelatnosti seoskog domaćinstva *Repro eko Farm* su sljedeće:¹¹⁴

- poljoprivredna djelatnost,
- ekološka proizvodnja, prerada, distribucija, uvoz i izvoz ekoloških proizvoda,
- integrirana proizvodnja poljoprivrednih proizvoda,
- proizvodnja brašna i stavljanje brašna na tržište,
- proizvodnja hrane i pića,
- proizvodnja i uzgoj uzgojno valjanih životinja,
- oplodivanje domaćih životinja,
- trgovina uzgojno valjanim životinjama i genetskim materijalom,
- gospodarenje lovištem i divljači,
- gospodarenje šumama,
- poslovanje nekretninama,
- posredovanje u prometu nekretnina,
- poslovi upravljanja nekretninom i održavanje nekretnina,
- računalne i srodne djelatnosti,
- računovodstveni poslovi,
- kupnja i prodaja robe,
- pružanje usluga u trgovini,
- obavljanje trgovačkog posredovanja na domaćem i inozemnom tržištu,
- zastupanje inozemnih tvrtki,
- usluge informacijskog društva,
- projektiranje i građenje građevina te stručni nadzor građenja,
- djelatnost upravljanja projektom gradnje,
- djelatnost tehničkog ispitivanja i analize,
- energetska certificiranje, energetska pregled zgrade i redoviti pregled sustava grijanja i sustava hlađenja ili klimatizacije u zgradi,
- stručni poslovi zaštite okoliša,
- stručni poslovi zaštite od buke,
- istraživanje tržišta i ispitivanja javnog mnijenja,
- savjetovanje u vezi s poslovanjem i upravljanjem,
- promidžba (reklama i propaganda),

¹¹⁴ Hrvatska gospodarska komora, <https://www.hgk.hr/> (pristupljeno 21.10.2019.)

- administrativne djelatnosti,
- audiovizualne djelatnosti,
- komplementarne djelatnosti audiovizualnim djelatnostima,
- djelatnost pružanja audio i/ili audiovizualnih medijskih usluga,
- djelatnost pružanja usluga elektroničkih publikacija,
- djelatnost objavljivanja audiovizualnog i radijskog programa,
- djelatnost pružanja medijskih usluga televizije i/ili radija,
- djelatnost prijevoza putnika u unutarnjem cestovnom prometu,
- djelatnost prijevoza putnika u međunarodnom cestovnom prometu,
- djelatnost prijevoza tereta u unutarnjem i međunarodnom cestovnom prometu
- prijevoz za vlastite potrebe,
- održavanje i popravak motornih vozila,
- iznajmljivanje strojeva i opreme bez rukovatelja i predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo,
- pripremanje i usluživanje jela, pića i napitaka i pružanje usluga smještaja,
- turističke usluge u nautičkom turizmu,
- turističke usluge u ostalim oblicima turističke ponude,
- ostale turističke usluge,
- turističke usluge koje uključuju športsko-rekreativne ili pustolovne aktivnosti,
- organiziranje tečajeva, seminara, kongresa, sajмова, kreativnih radionica, promocija, audicija i zabavnih igara,
- frizerski saloni i saloni za uljepšavanje,
- djelatnost za njegu i održavanje tijela.

Osim uživanja u bogatoj veganskoj i vegetarijanskoj gastro ponudi koja je temelj poslovanja ovog seoskog domaćinstva, posjetitelji se na imanju mogu okušati i u pravim seoskim aktivnostima poput rekreativnog rada na zemlji, u pletenju košara uz vatru te lončarenju.

Domaćinstvo se sastoji od glavne kuće sa sobama za noćenje, starog mlina koji se pokreće na vodu i proizvodi organska brašna, te pomoćne zgrade s malom proizvodnjom veganske hrane. Tu je i novo rekonstruirana kućica za retreatove (provođenje programa joge), vjenčanja i

team-buildinge. Imanje je okruženo netaknutom prirodom (potok, livada, voćke i povrtni vrt), stoga se posjetiteljima pruža ugođaj za siguran bijeg od stresa i sjedinjenje s prirodom.¹¹⁵

Glavna kuća je potpuno renovirana, ali je zadržan stari rustikalni stil. Drveni podovi, pastelni zidovi i vintage namještaj pridonose šarmu domaćinstva. Ovo domaćinstvo je idealno za grupe ljudi (obitelj, prijatelje, parove ili grupe za retreatove). Do 10 osoba se može udobno smjestiti te još 6 osoba može noćiti na dodatnim krevetima u 2 dnevne sobe.¹¹⁶

Gostima su na raspolaganju sljedeće prostorije i sadržaji :¹¹⁷

- potpuno opremljena kuhinja s tanjurima, posuđem, priborom za jelo, pećnicom, mašinom za suđe, velikim frižiderom i stolom za 4 osobe,
- blagovaonica sa stolom za jelo kojeg je moguće proširiti, malom sofom i pisaćim stolom. Za stolom za jelo može sjediti do 12 osoba,
- dvije dnevne sobe, jedna na svakom katu. Svaka ima sofu na razvlačenje. Soba u prizemlju ima veliki TV ekran ako je potreban gostima,
- četiri spavaće sobe na prvom katu. Tri spavaće sobe mogu primiti svaka po tri osobe. Imaju velike bračne krevete i dodatni krevet ili sofu ako je potrebno za smještaj dodatnih osoba. Četvrta spavaća soba je mala i prikladna za jednu osobu,
- mala biblioteka s kolekcijom knjiga koje smo skupili tijekom godina, i koje možete slobodno koristiti,
- dvije kupaone svaka s toaletom i dodatni toalet.

Moguće je unajmiti samo kuću bez jela, no većina gostiju želi da ponuda uključuje i hranu. Moguće je unajmiti puni pansion ili samo određene obroke.

3.8.1.1.Turistička ponuda

Turistička ponuda *Repro eko Farm* se sastoji od sljedećeg :

- veganske i vegetarijanske gastroponude,
- ponude smještaja,
- retreatova (provođenje programa joge),

¹¹⁵ Repro eko Farm, <https://www.reproeko.com/> (pristupljeno 21.10.2019.)

¹¹⁶ Ibid.

¹¹⁷ Ibid.

- organizacije vjenčanja.

Filozofija hrane domaćinstva *Repro eko Farm* obuhvaća prirodnu i hranjivu hranu koja nije nasilna prema životinjama, koja je zdrava za ljude, dobra za okoliš i istovremeno ukusna. Svo posluženo povrće, voće i veganski proizvodi uzgojeni su i proizvedeni organski. Veganski proizvodi ovog domaćinstva mogu se kupiti direktno na domaćinstvu ili u dućanima zdrave hrane diljem Republike Hrvatske. Slika 3 prikazuje *Repro eko Farm*.

Slika 3. Repro eko Farm

Izvor : Repro eko Farm, <https://www.reproeko.com/> (pristupljeno 21.10.2019.)

Sva hrana je proizvedena s puno pažnje prema kvaliteti i organski je certificirana. Glavna veganska paleta domaćinstva se sastoji od Seitana, Tofua i 3 vrste Veganskih popečaka. Na domaćinstvu se proizvode i poslužuju svježi, dimljeni, pohani i grilani Seitan i Tofu te razna organska brašna (pšenično, pirovo, slanutkovo, kukuruzno, heljdino, rižino, proseno i raženo brašno) u mlinu pokretanom na vodu.¹¹⁸

Proizvodi ovog domaćinstva su dostupni u dućanima zdrave hrane diljem Republike Hrvatske, a ovo domaćinstvo također prodaje svoju organski uzgojenu hranu putem web prodaje te istu dostavlja utorkom i petkom na kućnu adresu naručitelja na području cijele Zagrebačke županije. U ponudi je i catering za grupne evente, vjenčanja i druge proslave, bilo direktno na domaćinstvu ili na drugim lokacijama u Zagrebu i okolici. Moguće je izabrati meni između raznih vrsta veganskih juha, namaza, kruhova, salata, glavnih jela i deserata.

¹¹⁸ Repro eko Farm, <https://www.reproeko.com/> (pristupljeno 21.10.2019.)

Ponuda smještaja uključuje prihvatne kapacitete za deset osoba, a još 6 osoba može noćiti na dodatnim krevetima u 2 dnevne sobe.¹¹⁹ Sobe su uređene u rustikalnom stilu, no moderno opremljene. Slika 4 prikazuje interijer soba *Repro eko Farm*.

Slika 4. Interijer soba *Repro eko Farm*

Izvor : Repro eko Farm, <https://www.reproeko.com/> (pristupljeno 21.10.2019.)

Sobe kapaciteta tri osobe su površine 40m², a opremljene su velikim bračnim krevetom i dodatnim krevetom ili sofom.¹²⁰ Sobe kapaciteta jedne osobe su površine 18m² i opremljene su krevetom za jednu osobu. Opremljenost soba uključuje :¹²¹

- klimatizacijski uređaj,
- LED tv,
- ormar,
- stol,
- fotelju,
- stolicu,
- noćne ormariće.

Na domaćinstvu se nudi organizacija manjih vjenčanja uz poseban ugođaj intimnosti, šarm i puno rustikalnog šika za poseban i romantičan osjećaj. Vjenčanja i razne druge proslave proslave se organiziraju u razdoblju od svibnja do listopada. Novo rekonstruirana rustikalna šupa može primiti do 100 ljudi, a spojena je sa vrtom i s potokom, što stvara poseban rustikalno-romantičan ugođaj. Jelovnik se dizajnira prema željama uzvanika, a preporuka

¹¹⁹ Repro eko Farm, <https://www.reproeko.com/> (pristupljeno 21.10.2019.)

¹²⁰ Ibid.

¹²¹ Ibid.

domaćina je svakako veganska i vegetarijanska hrana. Moguće je poslužiti i buffet ponudu. Od pića se je moguće poslužiti razne prirodne sokove, domaća regionalna vina i žestice, pivo, kavu i čajeve. Po želji se može proširiti izbor pića. Domaćinstvo bračnom paru i dijelu gostiju nudi noćenje u kući, a po potrebi se smještaj ostale goste može dogovoriti u obližnjim hotelima i pansionima.

ReLeaf Retreatovi ovog domaćinstva imaju za cilj gostima pomoći pronaći relaksaciju, mir i ponovno uspostavljanje ravnoteže. Retreatovi se održavaju u trajanju od 5 dana, a uključuju jogu, meditaciju, zdravu organsku hranu te smirujući učinak prirode. Retreatovi su usmjereni ka relaksaciji, aktivaciji i njegovanju tijela, bistranju uma i uspostavljanju emocionalne ravnoteže. Pristup je nedogmatski i nježan, a u grupama se eksperimentira s novim načinom bivanja, utišava se um i otvara se ljepoti sadašnjeg trenutka.

Retreatovi se organiziraju u manjim skupinama, a cijena na bazi 5 dana je 3.000kn po osobi za smještaj u zajedničkoj sobi i 4.300kn za privatnu sobu.¹²² Cijena na bazi 3 dana je 1.800kn po osobi za smještaj u zajedničkoj sobi i 2.500kn za privatnu sobu.¹²³ U cijenu su uključeni smještaj, svi obroci, tečaj kuhanja i svi satovi joge. Moguće je isprobati i vrtlarjenje u povrtnom vrtu domaćinstva. Retreatovi su otvoreni za sve koji bi željeli prakticirati opuštajući učinak joge i meditacije, no nije potrebno imati prethodno iskustvo.

3.8.1.2. Statistika posjećenosti

Repro eko Farm je seosko domaćinstvo koje posluje od 2017. godine. U 2017. godini na ovo je seosko domaćinstvo posjetilo ukupno 1.620 gostiju, od čega je bilo 791 domaći gost te 829 inozemnih gostiju.¹²⁴ Iste je godine ostvareno ukupno 3.248 noćenja te su organizirana 23 vjenčanja te 6 retreata (joga i meditacija).¹²⁵

U 2018. godini se bilježi porast broja gostiju, pa je tako ovo seosko domaćinstvo posjetilo ukupno 1.746 gostiju, od čega je bilo 817 domaćih gostiju te 929 inozemnih gostiju.¹²⁶ Iste je

¹²² Repro eko Farm, <https://www.reproeko.com/> (pristupljeno 21.10.2019.)

¹²³ Ibid.

¹²⁴ Ibid.

¹²⁵ Ibid.

¹²⁶ Ibid.

godine ostvareno ukupno 3.336 noćenja te su organizirana 27 vjenčanja i 8 retreata (joga i meditacija).¹²⁷

U prvih 6 mjeseci 2019. godine ovo je seosko domaćinstvo posjetilo ukupno 912 gostiju, od čega je bilo 339 domaćih gostiju te 573 inozemna gosta.¹²⁸ Iste je godine u prvih 6 mjeseci ostvareno ukupno 1.826 noćenja te je organizirano 14 vjenčanja te 4 retreata (joga i meditacija).¹²⁹ Prosječna dužina boravka gostiju na imanju iznos 2,5 dana (pretežito se radi o vikend boravcima). Najviše gostiju dolazi iz Mađarske, Njemačke, Italije, Poljske, Češke, Slovačke i Austrije.

3.8.2. Seosko domaćinstvo *Pri Naceku*

Seosko domaćinstvo *Pri Naceku* nalazi se u okolici Zagreba u prelijepom mjestu Klinča Sela na udaljenosti od svega 25km od Zagreba. Seosko domaćinstvo osnovano je 2002. godine, a vlasnica je Sanja Stilinović. Ovo seosko domaćinstvo nudi ugodan smještaj te autohtonu ponudu hrane uz gostoljubivost domaćina. Posjetitelji se mogu okušati i u planinarenju, sportskom penjanju, lovu i pčelarstvu. Ovo domaćinstvo ima prihvatne kapacitete za četrnaest osoba.¹³⁰ Interijer objekta je uređen u rustikalnom, tradicionalnom stilu. Slika 5 prikazuje eksterijer seoskog domaćinstva *Pri Naceku*.

Registrirane djelatnosti seoskog domaćinstva *Pri Naceku* su sljedeće :¹³¹

- poljoprivredna djelatnost,
- proizvodnja i uzgoj uzgojno valjanih životinja,
- oplođivanje domaćih životinja,
- gospodarenje lovištem i divljači,
- gospodarenje šumama,
- kupnja i prodaja robe,
- pružanje usluga u trgovini,
- prijevoz za vlastite potrebe.

¹²⁷ Repro eko Farm, <https://www.reproeko.com/> (pristupljeno 21.10.2019.)

¹²⁸ Ibid.

¹²⁹ Ibid.

¹³⁰ Turistička zajednica Zagrebačke županije, <https://www.visitzagrebcounty.hr/> (pristupljeno 19.10.2019.)

¹³¹ Hrvatska gospodarska komora, <https://www.hgk.hr/> (pristupljeno 21.10.2019.)

- pripremanje i usluživanje jela, pića i napitaka i pružanje usluga smještaja
- turističke usluge u ostalim oblicima turističke ponude
- ostale turističke usluge
- turističke usluge koje uključuju športsko-rekreativne ili pustolovne aktivnosti.

Slika 5. Pri Naceku

Izvor : Pri Naceku, <https://www.pri-naceku.com/> (pristupljeno 22.10.2019.)

Gostima su na raspolaganju sljedeće prostorije i sadržaji :¹³²

- potpuno opremljena kuhinja s tanjurima, posuđem, priborom za jelo, pećnicom, mašinom za suđe, velikim frižiderom i stolom za 6 osoba,
- blagovaonica sa stolom za jelo kojeg je moguće proširiti (do 12 osoba),
- dnevna soba sa sofom na razvlačenje i tv ekranom,
- osam spavaćih soba na prvom katu. Dvije spavaće sobe mogu primiti svaka po tri osobe. Imaju velike bračne krevete i dodatni krevet. Četiri spavaće sobe mogu primiti po dvije osobe, dok su preostale dvije spavaće sobe manje i prikladne za jednu osobu,
- dvije kupaone svaka s toaletom i dodatna dva toaleta.

3.8.2.1. Turistička ponuda

Turistička ponuda seoskog domaćinstva *Pri Naceku* se temelji na :

- autohtonoj gastroenološkoj ponudi,
- ponudi smještaja,

¹³² Pri Naceku, <https://www.pri-naceku.com/> (pristupljeno 22.10.2019.)

- organizaciji u sudjelovanju u brojnim poljoprivrednim aktivnostima i aktivnostima u radu sa domaćim životinjama.

Gastroenološka ponuda se temelji na pripremanju jela karakterističnih za područje okolice Zagreba, a sve su namirnice iz vrta seoskog domaćinstva i uzgojene na ekološki način. Delicije koje se pripremaju i poslužuju su razne štrudle i savijače od voća i domaćeg sira, zagrebački odrezak, meso na roštilju na ugljen (janjetina, svinjetina, piletina), purica i mlinci, sušeno suho meso, sarme, punjene paprike, lovački gulaš, štrukli, gibanica, sir i vrhnje, šunka u kruhu, zlevanka, čvarci, krvavice i zelje, krpice i zelje i slično. Gostima se uz tradicionalna jela nude domaća vina i rakije, no tu su i prirodni sokovi.

Ovo domaćinstvo ima prihvatne kapacitete za četrnaest osoba. Sobe kapaciteta tri osobe su površine 45m², a opremljene su velikim bračnim krevetom i dodatnim krevetom.¹³³ Sobe kapaciteta dvije osobe su površine 24m² i opremljene su krevetom za dvije osobe, dok su sobe kapaciteta jedne osobe površine 16m².¹³⁴ Slika 6 prikazuje interijer seoskog domaćinstva *Pri Naceku*.

Slika 6. Interijer seoskog domaćinstva *Pri Naceku*

Izvor : Pri Naceku, <https://www.prinaceku.com/> (pristupljeno 22.10.2019.)

Opremljenost soba uključuje :¹³⁵

- klimatizacijski uređaj,
- LED tv,
- ormar,

¹³³ Pri Naceku, <https://www.prinaceku.com/> (pristupljeno 22.10.2019.)

¹³⁴ Ibid.

¹³⁵ Ibid.

- stol,
- stolicu,
- noćne ormariće.

Gostima domaćinstva je na raspolaganju mnoštvo sadržaja poput od razgledavanja ergele konja uz mogućnost jahanja, vožnja seljačkim kolima, timarenje konja, vođenje ovca na ispašu, branje jabuka, krušaka, šljiva, izrada pekmeza, mužnja koza i krava, vožnja biciklima i slično.

3.8.2.2. Statistika posjećenosti

Seosko domaćinstvo *Pri Naceku* posluje od 2002. godine te iz godine u godinu bilježi blagi porast posjećenosti, pretežito domaćih turista. U razdoblju od 2002. do 2012. godine ovo je seosko domaćinstvo na godišnjoj razini posjetilo 10.500 gostiju, od čega je na godišnjoj razini oko 8.500 domaćih gostiju te oko 2.000 inozemnih gostiju.¹³⁶ Na godišnjoj je razini u istom razdoblju ostvareno 20.100 noćenja, pretežito vikendima, od čega od strane domaćih gostiju 88%.¹³⁷ U razdoblju od 2013. do 2018. godine zabilježen je blagi porast posjećenosti u odnosu na prethodno razdoblje. U razdoblju od 2013. do 2018. godine ovo je domaćinstvo na godišnjoj razini posjetilo 12.700 gostiju, od čega na godišnjoj razini 9.500 domaćih gostiju te 3.200 inozemnih gostiju. U istom je razdoblju na godišnjoj razini ostvareno ukupno 22.400 noćenja, pretežito vikendima, od čega 93% od strane domaćih gostiju.¹³⁸ U prvih je 6 mjeseci 2019. godine ovo domaćinstvo posjetilo 6.730 gostiju, od čega 4.550 domaćih gostiju te 2.180 inozemnih gostiju.¹³⁹ Prosječna dužina boravka na ovom domaćinstvu iznosi 2 dana.¹⁴⁰ Najviše gostiju dolazi iz Republike Hrvatske, a slijede gosti iz Njemačke, Češke, Slovačke i Poljske.

¹³⁶ Pri Naceku, <https://www.prinaceku.com/> (pristupljeno 22.10.2019.)

¹³⁷ Ibid.

¹³⁸ Ibid.

¹³⁹ Ibid.

¹⁴⁰ Ibid.

3.9. Komparativna analiza seoskog domaćinstva *Repro eko Farm* i *Pri Naceku*

Temeljna razlika između seoskog domaćinstva *Repro eko Farm* i seoskog domaćinstva *Pri Naceku* je u gastroponudi. Gastroponuda seoskog domaćinstva *Repro eko Farm* temelji se isključivo na veganskoj i vegetarijanskoj ponudi, dok se gastroponuda seoskog domaćinstva *Pri Naceku* temelji na tradicionalnim specijalitetima i jelima baziranim prvenstveno na mesu.

Druga temeljna razlika između ova dva domaćinstva je u uređenosti eksterijera i ponudi za goste u sklopu istoga. Kod seoskog domaćinstva *Repro eko Farm* eksterijer je veće površine i obuhvaća livade, potoke, farmu konja, poligon za jahanje konja, dok u sklopu seoskog domaćinstva *Pri Naceku* eksterijer uglavnom sačinjavaju obični vrtovi i štale sa domaćim životinjama kao kod klasičnih seoskih privatnih kuća.

Treća temeljna razlika između ova dva domaćinstva je u raznolikosti ponude sadržaja domaćinstva, pa se tako na domaćinstvu *Repro eko Farm* gosti mogu baviti timarenjem konja, jahanjem, plivanjem, pecanjem, lončarenjem, lovom, ribolovom, trčanjem i slično, dok se na domaćinstvu *Pri Naceku* gosti mogu baviti pretežiti tradicionalnim poljoprivrednim poslovima poput branja voća, okopavanja vrta, sadnjom cvijeća, mužnjom krava i koza i slično, a ne polaže se toliko u sportsko – rekreativne aktivnosti. Tu je još i razlika u ponudi kroz mogućnost organizacije vjenčanja i drugih slavlja te retreatova na domaćinstvu *Repro eko Farm*, što domaćinstvo *Pri Naceku* svojim gostima ne nudi.

Četvrta temeljna razlika između ova dva domaćinstva je u reciptivnim kapacitetima te uređenosti interijera. Domaćinstvo *Repro eko Farm* uključuje prihvatne kapacitete za deset osoba, a još 6 osoba može noćiti na dodatnim krevetima u 2 dnevne sobe, dok su sobe uređene u rustikalnom stilu, no moderno opremljene. Domaćinstvo *Pri Naceku* ima prihvatne kapacitete za četrnaest osoba. Interijer objekta je uređen u rustikalnom, tradicionalnom stilu.

Razlika između ova dva domaćinstva je i u posjećenosti, pa tako domaćinstvo *Repro eko Farm* bilježi veći broj posjećenosti na godišnjoj razini nego domaćinstvo *Pri Naceku*, a također domaćinstvo *Repro eko Farm* posjećuju većim brojem inozemni gosti, dok domaćinstvo *Pri Naceku* posjećuju gotovo u potpunosti domaći gosti. Razlika je u prosječan broj dana koji gosti borave na pojedinom domaćinstvu, pa tako veći broj dana provode na domaćinstvu *Repro eko Farm*.

Može se zaključiti kako domaćinstvo *Repro eko Farm* iako ne tako davno osnovano vrlo zanimljivo posjetiteljima, i usprkos tome šta se gastronomska ponuda temelji isključivo na veganskoj i vegetarijanskoj ponudi koju još uvijek veliki broj ljudi ne prakticira bilježi iz godine u godinu zamjetan porast broja gostiju, posebice inozemnih. Razlog tome je rustikalno, ali moderno uređenje eksterijera, ljubaznost domaćina i raznolikost ponude sadržaja u sklopu domaćinstva *Repro eko Farm*. *Repro eko Farm* bi trebalo poraditi na privlačenju većeg broja domaćih gostiju.

Domaćinstvo *Pri Naceku* je tradicionalno hrvatsko seosko domaćinstvo koje svojim uređenjem eksterijera i interijera ne odstupa mnogo od većine seoskih domaćinstava na području kontinentalne Hrvatske i samim time ima mnogo konkurenata. Na domaćinstvu *Pri Naceku* bi svakako trebalo poraditi na raznolikosti ponude sadržaja za goste te uređenju interijera u modernijem pravcu te širenjem gastronomske ponude u smjeru pripremljanja modernije varijante autohtonih jela kraja. Domaćinstvo *Pri Naceku* bi trebalo poraditi na privlačenju većeg broja inozemnih gostiju.

3.10. Smjernice razvoja ruralnog turizma okolice Zagreba u budućnosti

Ruralni turizam služi kao sredstvo očuvanja ruralnih područja i sredstvo koje omogućuje smanjenje pritiska potražnje na obalnim destinacijama u kojima prevladava odmorišni turizam. Iako je Republika Hrvatska zemlja poznata po ponudi *sunca i mora*, posljednjih je godina sve izraženija i kontinentalna ponuda. Za razvoj ruralnih područja ključno je održati očuvani lokalni identitet destinacije koji se odnosi na prirodu, kulturu, tradiciju, domaću proizvodnju i autohtone proizvode.

Jedan od najvažnijih budućih trendova je diverzifikacija na turističkom tržištu, odnosno važno je izdvojiti ono što predstavlja veću vrijednost u jednom području i valorizirati isto jer je to ono što turiste privlači u većem broju te destinaciju čini privlačnijom i prepoznatljivijom. Ruralni turizam kao oblik selektivnog turizma mora razviti kvalitetnu i dinamičnu ponudu uključujući elemente tzv. *soft* turizma koji su postali temelj za unaprjeđenje ruralnog turizma.¹⁴¹

¹⁴¹ Kušen, E. : *Turistička atrakcijska osnova*, Institut za turizam Zagreb, Zagreb, 2002., str. 178

Pod suvremenim trendovima se podrazumijeva promocija i dostupnost informacija o ruralnim područjima na Internetu.¹⁴² Suvremeni turisti putovanja organiziraju i informiraju se o destinacijama preko interneta, stoga se tome treba kroz promicanja ruralnih područja na društvenim mrežama ili kroz aplikacije vezane za atrakcije ili gastronomiju na ruralnim područjima. Ruralni turizam okolice Zagreba se promovira kroz razne web stranice, kao što je primjerice Službeni turistički portal Zagrebačke županije koji promovira ruralna područja, odnosno smještaj, atrakcije i aktivnosti, kulturu i umjetnost, gastronomiju te manifestacije i događaje koji se održavaju na ruralnim područjima okolice Zagreba. Na portalu su raspoložive mobilne aplikacije za preuzimanje, vezane uz ruralni turizam.

S adekvatnom strategijom i programom razvoja može se utjecati na poboljšanje i povećanje turističke ponude na ruralnim i kontinentalnim područjima. Kao podloga za razvoj ruralnog turizma služi *Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske u razdoblju od 2014. do 2020. godine.*

Program ruralnog razvoja u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2014. do 2020. godine odnosi se na strateški i planski dokument za unaprjeđenje i razvoj poljoprivrede, gospodarske djelatnosti i ruralnih područja Republike Hrvatske.¹⁴³ Program određuje smjernice koje bi se trebale pratiti u tom razdoblju zbog poboljšanja ruralne sredine.

Prioriteti *Programa ruralnog razvoja u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2014. do 2020. godine* su sljedeća :¹⁴⁴

1. poticanje prijenosa znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima,
2. poboljšanje održivosti i konkurentnosti poljoprivrede u svim regijama te promicanje inovativnih poljoprivrednih tehnologija i održivog upravljanja šumama,
3. promicanje organizacije lanca opskrbe hranom, uključujući preradu i trženje poljoprivrednih proizvoda, dobrobit životinja te upravljanje rizikom u poljoprivredi,
4. obnova, očuvanje i poboljšanje ekosustava povezanih s poljoprivredom i šumarstvom,
5. promicanje učinkovitosti resursa te poticanje pomaka prema gospodarstvu s niskom razinom ugljika, otpornom na klimatske promjene u poljoprivrednom, prehrambenom i šumarskom sektoru,

¹⁴² Kušen, E. : Turistička atrakcijska osnova, Institut za turizam Zagreb, Zagreb, 2002., str. 180

¹⁴³ Ruralni turizam Hrvatske, <https://www.hgk.ruralniturizam.hr/> (pristupljeno 22.10.2019.)

6. promicanje društvene uključenosti, suzbijanje siromaštva te gospodarskog razvoja u ruralnim područjima.

Resursa osnova ruralnog turizma u Republici Hrvatskoj, pa tako i na području okolice Zagreba još uvijek nije dovoljno iskorištena, stoga se postavlja pitanje kako je unaprijediti s ciljem napretka ruralnog turizma, a samim time i razvoja ruralnih područja. Adekvatnom izgradnjom objekata i rekonstrukcijom postojećih infrastruktura u budućnosti potiče se ekonomski rast i revitalizacija sela uz sprječavanje iseljavanja stanovništva.¹⁴⁵ Lokalni proizvođači i poljoprivrednici trebaju pratiti suvremene trendove na tržištu, moraju biti inovativni, stalno obučeni i ulagati u novu tehnologiju.

Osnova razvoja ruralnog turizma su turistička seljačka obiteljska gospodarstva, no u posljednjih desetak godina sve je veći interes države, lokalne samouprave, pojedinih institucija i poduzetnika u ruralnom prostoru za razvojem nekih novih oblika turističke ponude na ruralnom prostoru, čime se stvaraju preduvjeti za razvitak i brendiranje ruralnih destinacija.¹⁴⁶ Inovacije i unaprjeđenja turističke ponude omogućuju opstanak na tržištu, odnosno održavanje konkurentnosti zemlje. Kroz kreiranje nove turističke ponude, odnosno inoviranja, jača položaj zemlje uz privlačenje većeg broja turista.

Veće perspektive razvoja ruralnog turizma imaju zemlje koje raspolažu prirodnim i kulturnim resursima, te poviješću i tradicijom. Izvornost i autohtonost ruralnih destinacija omogućit će održavanje konkurentnosti na turističkom tržištu te razvoj iste. U Republici Hrvatskoj ruralni turizam ima više izvora za opstanak i za razvoj na području cijele države, no najviše će se razvoj ruralnog turizma usmjeravati prema prirodnim, kulturnim ili drugim atrakcijama poput nacionalnih parkova i parkova prirode, planinskih područja, toplica, u blizini rijeka, jezera, u područjima veće poljoprivredne proizvodnje te u primorskim regijama.¹⁴⁷

Preduvjeti za razvoj su povezani uz bolju koordinaciju rada i suradnju turističkih dionika na ruralnim područjima te uz usmjeravanje individualne kreativnosti prema zajedničkim inicijativama pri čemu dionici trebaju težiti obostranoj koristi, a zahvaljujući zajedničkoj potpori i inicijativama, razvoj turizma bi mogao napredovati brže i u pravom smjeru.¹⁴⁸

¹⁴⁵ Ruralni turizam Hrvatske, <https://www.hgk.ruralniturizam.hr/> (pristupljeno 22.10.2019.)

¹⁴⁶ Ibid.

¹⁴⁷ Zajedno za održivi razvoj ruralnih područja, <https://www.prirucnikzajednoza.odrzivirazvoj.hr/> (pristupljeno 22.10.2019.)

¹⁴⁸ Ibid.

Za daljnji razvoj ruralnog turizma preporučuje se :¹⁴⁹

- Ministarstvima poljoprivrede i turizma preporuča se uskladiti postojeće zakonske i podzakonske propise s potrebama razvoja ruralnog turizma što zahtijeva njihove promjene. Novi Zakon o turističkim zajednicama trebao bi biti usmjeren i prema razvoju ruralnih destinacija. Diversifikacija djelatnosti na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima (OPG-ima) stvara potrebu zasebnog zakonskog reguliranja područja ruralnog turizma (Zakon o ruralnom turizmu), kojim bi se definirali oblici, kategorije i vrste, uloga i položaj OPG-a i malih poduzetnika u cilju olakšanja poslovanja.
- Nedovoljna suradnja nadležnih institucija i njihova nekoordiniranost na terenu ograničavajući su faktori razvoja ruralnog turizma. Potrebno je uspostavljanje centra izvrsnosti ruralnog turizma. U tome smislu preporuča se svim dionicima razvoja turizma na regionalnoj i lokalnoj razini stvaranje i širenje svijesti o turističkoj kulturi, promociji i koncepciji razvoja destinacije, te poticanje udruživanja na lokalnoj i regionalnoj te na nacionalnoj razini (udruge i sl.).
- Nužno je stvaranje pretpostavki za edukaciju kadrova (prekvalifikacija i dodatno školovanje) kao i edukaciju o stvaranju turističkih proizvoda i njihove promocije. U tu svrhu preporuča se sustavu turističkih zajednica, regionalnim razvojnim agencijama te jedinicama lokalne i regionalne samouprave osiguravanje dostatnih financijskih sredstava za kreiranje i provedbu edukacijskih programa namijenjenih poduzetnicima.
- Svim županijama se preporuča izrada konkretnih razvojnih planova ruralnog turizma te definiranje razlika i potencijala pojedinih jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.
- Neujednačeni su kriteriji za registraciju i početak poslovanja OPG-a na razini države pa se Ministarstvu poljoprivrede preporuča pojednostavljivanje registracije.
- Ministarstvu regionalnoga razvoja i fondova EU, Ministarstvu poljoprivrede i regionalnim razvojnim agencijama preporuča se potaknuti i osmisliti sustav edukacije o mogućnostima korištenja sredstava iz europskih fondova – Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj, Europskog socijalnog fonda, Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo, Europskog fonda za regionalni razvoj te niza programa Europske komisije.

¹⁴⁹ Kantar, S. : *Razvoj održivog ruralnog turizma : Potencijal Koprivničko – križevačke županije*, Doktorska disertacija, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 2016., str. 221

- U cilju daljnjeg poticanja i razvoja ruralnog turizma, kao i diverzifikacije djelatnosti na obiteljskim gospodarstvima potrebno je smanjiti opterećenje koje proizlazi iz inspekcijskog nadzora, kao i ojačati savjetodavne usluge. Preporuča se svim inspekcijskim službama da u smislu preventive osnaže svoje savjetodavne napore na račun represivnoga djelovanja.
- Svim jedinicama lokalne i regionalne samouprave preporuča se poticati inovativnost u ponudi novih infrastrukturnih i ponudbenih sadržaja, kao su npr. eko kampovi (po uzoru na Francusku), kamp odmorišta, kušaonice (primjer agrogelateria u Italiji) itd.
- Preporuča se svim akterima ruralnoga turizma, regionalnim razvojnim agencijama i sustavu turističkih zajednica, kao i Ministarstvu turizma stalno poticanje i unapređivanje međunarodne suradnje u stvaranju prekograničnih projekata ruralnoga turizma koji, osim na području Dunava, nisu dovoljno razvijeni.

Brojna su područja na kojima je potrebno raditi kako bi ruralni turizam u što većoj mjeri doprinosio ruralnom razvoju. Samo uz detaljnu analizu stanja, prave mjere i dugoročan proces poboljšanja može doći do značajnijeg napretka ruralnog turizma u Republici Hrvatskoj, a samim time i u okolici Zagreba.

4.ZAKLJUČAK

Ruralni prostori, zbog svojih specifičnosti, predstavljaju jedan od najatraktivnijih područja za suvremene turiste. Razvoj turizma na ruralnim područjima započeo je još za vrijeme buržoazije i traje sve do danas. Ruralni prostor teško je pojmovno definirati, ali karakteriziraju ga mali broj stanovnika čije je osnovno zanimanje poljoprivreda. Taj ruralni prostor predstavlja osnovni resurs za razvoj ruralnog turizma. Pojavni oblici ruralnog turizma su seoski, vinski, kulturni, lovni i ribolovni, vjerski i drugi oblici. Prednosti koje donosi ruralni turizam su očuvanje naseljenosti ruralnog područja, stvaranje većih površina seoskog gospodarstva, osposobljavanje seoskog stanovništva za samostalan rad, poticanje proizvodnje i prerade poljoprivrednih proizvoda, oživljavanje starih zanata, očuvanje izvornih običaja, proširenje turističke ponude i ublažavanje sezonskog karaktera. Da bi se mogao razvijati moraju postojati određene pretpostavke, kao što su atraktivnost lokacije, uređenost objekata za prihvata gosta, ponuda i zakonska osnova razvoja. Potražnja za proizvodima ruralnoga turizma je u porastu, no istodobno su ta područja vrlo osjetljiva s obzirom na ekološke, sociokulturne i ekonomske utjecaje razvoja turizma, pa se za svaki ruralni prostor treba pronaći odgovarajući koncept razvoja turizma, čije ishodište svakako treba biti na konceptu održivoga razvoja. Na taj način biti će moguće s ublažiti negativan utjecaj turizma na okoliš i društvo, optimizirati zadovoljstvo posjetitelja i maksimalizirati dugoročni gospodarski rast cijeloga ruralnog područja. Turizam na ruralnim prostorima trebao bi se razvijati isključivo prema konceptu održivoga razvoja jer takav koncept potiče kontrolirani rast i razvoj kroz maksimalno očuvanje i racionalno iskorištavanje resursa. Na takav način osigurao bi se dugoročni ekonomski i društveni razvoj, a održivo iskorištavanje resursa i odgovorno upravljanje turističkim aktivnostima, trebalo bi dovesti do ekonomske održivosti i očuvanja društvenih i kulturnih vrijednosti ruralnoga prostora. Ruralni turizam može omogućiti unaprjeđenje ruralne sredine, revitalizaciju sela, obnovu infrastrukture, zaštitu baštine i sprječavanje iseljavanja stanovništva kao što je slučaj na području okolice Zagreba gdje je ruralni turizam dobro razvijen u odnosu na neka druga područja u Republici Hrvatskoj poput Slavonije. Osnova za razvoj ruralnih područja poput okolice Zagreba je usmjerenost zemlje na autohtonost i izvornost, očuvanje prirodnog i lokalnog identiteta, te brendiranje destinacije ili proizvoda. Navedene smjernice predstavljaju temelj za uspjeh na globalnoj razini kroz stvaranje prepoznatljivog imidža.

POPIS LITERATURE

Knjige

1. Bilen, M. : *Turizam i okoliš*, Veleučilište u Karlovcu, Karlovac, 2016.
2. Bilen, M. : *Turizam i prostor*, Veleučilište u Karlovcu, Karlovac, 2006.
3. Demonja, D., Ružić, P. : *Ruralni turizam u Hrvatskoj*, Meridijani, Zagreb, 2010.
4. Dulčić, A. : *Upravljanje razvojem turizma*, Mate do.o., Zagreb, 2001.
5. Kantar, S. : *Razvoj održivog ruralnog turizma : Potencijal Koprivničko – križevačke županije*, Doktorska disertacija, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 2016.
6. Kušen, E. : *Turističko atrakcijska osnova*, Institut za turizam, Zagreb, 2002.
7. Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja : *Strategija ruralnog razvoja RH 2014. – 2019.*, Zagreb, 2015.
8. Petračić, M. : *Poduzetnički projekt u održivom razvoju ruralnoga turizma*, Doktorska disertacija, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Sveučilište u Rijeci, Opatija, 2018.
9. Pirjevec, B.; Keser, O. : *Počela turizma*, Mikrorad – Ekonomski fakultet, Zagreb, 2002.
10. Ružić, P. : *Ruralni turizam*, Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, Pula, 2009.

Članci :

1. Bartoluci, M., Hendija, Z., Petračić, M. : *Mogućnost održivog razvoja ruralnog turizma u kontinentalnoj Hrvatskoj*, Acta Turistica, Vol. 27, No. 2, str. 191-219
2. Demonja, D., Ružić, P. : *Prirodna i antropogena osnova turizma Hrvatske*, Sociologija i prostor, Vol. 51, No. 195 (1), 2013., str. 53-66
3. Lukić, A. : *O teorijskim pristupima ruralnom prostoru*, Hrvatski geografski glasnik, 72/2, 2010., str. 51-63

Internet

1. URL : Ruralni turizam Republike Hrvatske, dostupno na: <https://www.ruralniturizam.hr/> (pristupljeno 11.10.2019.)
2. URL : Državni zavod za statistiku, dostupno na: <https://www.dzs.hr/> (pristupljeno 13.10.2019.)
3. URL : Turistička zajednica Zagrebačke županije, dostupno na: <https://www.tzzz.hr/> (pristupljeno 17.10.2019.)
4. URL : Turistička zajednica Zagrebačke županije, dostupno na: <https://www.visitzagrebcounty.hr/> (pristupljeno 19.10.2019.)
5. URL : Hrvatska gospodarska komora, dostupno na: <https://www.hgk.nacionalnikatalog.hr/> (pristupljeno 19.10.2019.)
6. URL : Seoska domaćinstva Zagrebačke županije, dostupno na: <https://www.seoskadamacinstva-zg.hr/> (pristupljeno 21.10.2019.)
7. URL : Turistička zajednica Grada Jastrebarsko, dostupno na: <https://www.tzgj.hr/> (pristupljeno 21.10.2019.)
8. URL : Ruralni turizam Hrvatske, dostupno na: <https://www.hgk.ruralniturizam.hr/> (pristupljeno 22.10.2019.)
9. URL : Zajedno za održivi razvoj ruralnih područja, dostupno na: <https://www.prirucnikzajednoza.odrzivirazvoj.hr/> (pristupljeno 22.10.2019.)
10. URL : Agroturizam u okolici Zagreba, dostupno na : www.infozagreb.hr/novosti/agroturizam-u-okolici-zagreba/ (pristupljeno 26.09.2019.)
11. URL : Seoski turizam i eko sela, dostupno na : <https://www.vikendi.com/hr/c/zagreb-i-okolica-izleti-seoski-turizam-i-eko-sela/14/1/0/> (pristupljeno 27.09.2019.)
12. URL : Narodne novine, <https://www.nn.hr/> (pristupljeno 27.09.2019.)
13. URL : Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, Ivandić N., Kunst I. : Akcijski plan razvoja turizma ruralnih područja RH, dostupno na : <https://gorskenovosti.files.wordpress.com/> (pristupljeno 28.09.2019.)
14. URL : Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, dostupno na: <https://www.mint.hr/> (pristupljeno 29.09.2019.)
15. URL : Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti (NN br. 85/15, NN br. 121/16), dostupno na : <https://www.zakon.hr/> (pristupljeno 28.09.2019.)
16. URL : Zakon o pružanju usluga u turizmu (NN br. 130/17), dostupno na : <https://www.zakon.hr/> (pristupljeno 28.09.2019.)

17. URL : Institut za turizam, <https://www.iztzg.hr/> (pristupljeno 29.09.2019.)
18. URL : Repro eko, <https://www.reproeko.com/> (pristupljeno 29.09.2019.)
19. URL : Pri Naceku, <https://www.prinaceku.com/> (pristupljeno 29.09.2019.)

POPIS ILUSTRACIJA

Popis slika

Slika 1. Seosko domaćinstvo okolice Zagreba	38
Slika 2. Priprema tradicionalnog lovačkog (srnećeg) gulaša u okolici Zagreba	39
Slika 3. Repro eko Farm.....	43
Slika 4. Interijer soba Repro eko Farm	44
Slika 5. Pri Naceku.....	47
Slika 6. Interijer seoskog domaćinstva Pri Naceku.....	48

Popis tablica

Tablica 1. Ruralna i urbana područja, naselja i stanovništvo prema kriterijima OECD-a.....	11
Tablica 2. SWOT analiza	31